

**UNIVERZA V LJUBLJANI**  
**FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

**Maša Kostanjšek**

**Stiske socialnih staršev pri postopku posvojitve**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

**UNIVERZA V LJUBLJANI**  
**FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

**Maša Kostanjšek**

**Mentorica:izr. prof. dr. Zdenka Šadl**

**Stiske socialnih staršev pri postopku posvojitve**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

## Stiske socialnih staršev pri postopku posvojitve

Diplomska naloga obravnava proces posvojitve v Sloveniji in mednarodne posvojitve. Posvojitve je ena izmed najpogostejših oblik socialnega starševstva in je danes najučinkovitejši socialno varstveni ukrep. V nalogi sem se osredinila na doživljanja parov, ki so posvojili otroka, vzroke za njihovo odločitev ter pogled socialne delavke na posvojitve. Zanimale so me težave in stiske s katerimi se srečujejo pari pri posvojitvi otroka, ter kakšne so želje glede otrokovega spola. Zanimal pa me je tudi odnos ožje in širše družbe do družin, ki so posvojile otroka. V metodološkem delu naloge sem opravila analizo strukturiranih intervjujev, ki sem jih izvedla s pari, ki so posvojili otroka ter socialno delavko. Z diplomskim delom sem iskala odgovore na tri raziskovalna vprašanja: »Ali je pri parih, ki načrtujejo posvojitve otroka pomemben njegov spol?«, »Kakšen je pogled družbe na posvojitve in socialno starševstvo?« ter »S kakšnimi osebnimi stiskami se srečujejo pari, ki načrtujejo posvojitve otroka oziroma so že posvojili otroka?«.

**Ključne besede:** posvojitve, socialno starševstvo, stiske, spol, odziv družbe.

## Distress of adoptive parents in the process of adoption

Dissertation deals with the process of adoptions in Slovenia and international adoptions. Adoption is one of the most common forms of social parenthood and is now the most effective social protection measure. In this study I included experience of couples, who have adopted a child, motive for this decision and views of social worker regarding adoption. I was interested researching difficulties and distress faced by couples in adoption of a child and preferences regarding the child's gender. I was also interested in reaction of the immediate and wider society towards families who have adopted. In the methodological part I did an analysis of interviews, which they have been conducted with couples who have adopted a child and the statements of social worker. In this study I tried to respond to three research questions: "Is child gender significant for couples who want to adopt?", "What is the view of society in adoption and social parenthood?" and "What personal distress are couples who are planning to adopt a child or have already adopted experiencing?"

**Keywords:** adoptions, adoptive parents, distress, gender, societal response.

## Kazalo

1	Uvod.....	5
2	Temeljni pojmi .....	7
3	Definicija družin.....	8
4	Posvojitev .....	11
4.1	Posvojitve v Sloveniji.....	13
4.2	Mednarodne posvojitve v Sloveniji.....	15
4.3	Vzroki za posvojitev.....	16
5	Perspektiva otroka in vpliv otrokovega spola na posvojitev .....	18
6	Težave in stiske pri postopku posvojitve.....	21
7	Problem .....	23
8	Metodologija .....	23
9	Rezultati .....	25
10	Sklepne ugotovitve .....	34
11	Literatura .....	36
	Priloge .....	38
	Priloga A: Vprašalnik za pare, ki so posvojili otroka.....	38
	Priloga B: Vprašalnik za socialno delavko.....	39
	Priloga C: GOVOR S PAROM M .....	39
	Priloga Č: POGOVOR Z L.P. ....	44
	Priloga D: POGOVOR S PAROM R.....	47
	Priloga E: POGOVOR S SOCIALNO DELAVKO (S.D.) .....	50

## Kazalo tabele

Tabela 4.1: Število posvojitvev v Sloveniji. Vir: Zaviršek Darja 2012, 51.....	16
--------------------------------------------------------------------------------	----

## 1 Uvod

Posvojitve je ena izmed najpogostejših, prepoznavnejših in uveljavljenih oblik socialnega starševstva. Pri posvojitvah gre torej za obliko starševstva, t.i. socialno starševstvo, kjer socialni starši in otrok, ki je bil posvojen, ne delijo skupnega genskega zapisa, temveč čustveno navezanost. V preteklosti so bili v ospredju predvsem interesi posvojiteljev, danes pa naj bi v formalnem smislu bila na prvem mestu dobrobit otroka.

Posvojitve je danes najučinkovitejši socialno varstveni ukrep za otroke, ki nimajo možnosti, da bi živeli pri bioloških starših (Klun 2009, 35). Posvojitve je kompleksen proces, kjer je potrebno upoštevati vse udeležence: od posvojenega otroka, njegovih bioloških staršev, staršev, ki bodo otroka posvojili, do institucij, ki jih vključuje posvojitve.

Ob besedi posvojitve najpogosteje pomislimo na pare oziroma posameznike, ki ne morejo imeti otrok bodisi zaradi zdravstvenih, bodisi zaradi osebnih vzrokov. V preteklosti se je posvojitve prakticirala predvsem zaradi dedovanja. Posvajali so predvsem dečke, da se je ohranjal priimek in družinska tradicija ali pa družinska obrt. V takšnih primerih lahko z gotovostjo trdimo, da je bil v ospredju interes staršev, ki so posvajali. Zato se je pogosto dogajalo, da ti otroci niso bili deležni čustvene topline, ki se po navadi vzpostavi med starši in otroci. Zaradi takšnih primerov se je na posvojitve v preteklosti metalo slabo luč, o posvojitvah se ni govorilo, bile so tabu. Kriv pa je bil tudi odnos okolice do posvojitve.

Danes se vse več parov odloča, da bodo posvojili otroka, ker mu želijo pomagati do boljšega odraščanja, lepše prihodnosti. Trend posvajanja otrok se je razpasel v Hollywoodu, kjer so zvezdnice, kot sta Angelina Jolie in Madona, začele posvajati otroke iz revnejših držav sveta. Mnenja glede takšnega trenda posvojitve so različna. Nekateri trdijo, da gre za samopromocijo zvezdnikov, kako so dobrodelni, drugi so mnenja, da gre le za modno muho, spet tretji pa so prepričani, da gre za legalno trgovino z otroki.<sup>1</sup> Prepričanje, da gre pri mednarodnih posvojitvah za trgovanje z otroci, mečejo slabo luč na to vrsto posvojitve. Le te omogočajo parom, posameznikom in posameznicam, da posvojijo otroka iz drugih držav, če v matični državi ni otrok za posvojitve, ali pa se na posvojitve čaka predolgo ali pa iz osebnih razlogov. Na primer samske ženske lažje posvojijo otroka preko mednarodne posvojitve, kot

---

<sup>1</sup> Po drugi strani pari iz razvitega in ekonomsko močnejšega zahoda plačujejo, da jim iz revnih predelov vzhoda ženske rojevajo otroke, toda nadomestno materinstvo ne moremo enačiti s posvojitvami.

pa pri nas. To prinaša nek določen strošek, ki pa vsekakor ni povezan z nakupom otroka. Zaradi etične, kulturne in rasne drugačnosti te posvojitve prinašajo velik emocionalen napor tako za socialne starše kot tudi otroka. Velikokrat prihaja od tihega rasizma iz okolice, otrok pa se že od samega začetka zaveda da je drugačen.

V Sloveniji so se posvojitve razmahnile po letu 1974 z intenzivnim sodelovanjem z nekdanjimi članicami Jugoslavije. V tem obdobju je šlo za nacionalne posvojitve in iz tega razloga veliko danes posvojenih otrok prihaja iz Jugoslovanskih držav. Danes pa v tem kontekstu govorimo torej o mednarodnih posvojitvah (Klun 2009, 35).

Z gospodarskim razvojem in s poudarjanjem družbene blaginje se je v zadnjih desetletjih dvajsetega stoletja uveljavil koncept posvojitve otrok, kjer je posvojitev izključno v korist otroku. Ta trend je torej pripeljal do te točke, ko ima vso možnost posvojiti otroka tudi samska ženska in tudi samski moški. Tako pri nas kot v večini drugih držav je ta trend še vedno redkost, vendar pa se temu - kot tudi istospolno usmerjenim parom - posveča vse več pozornosti.

V svojem diplomskem delu bom - za lažje razumevanje koncepta posvojitve in mednarodnih posvojitve - predstavila ključne pojme in problematiko s tega področja. Osredotočila se bom na oblike in prakse posvajanja pri nas in v tujini, ter pri tem uporabila tudi statistične podatke že obstoječih raziskav. V empiričnem delu pa bom predstavila in analizirala podatke, ki sem jih pridobila z intervjujem. Odločila sem se za strukturiran vprašalnik, ker sem želela kvalitativne rezultate. Pare, ki sem jih izbrala za pogovor s pari, pa sem izbrala na podlagi priporočil strokovne delavke na CSD Krško, s katero sem ravno tako opravila intervju. V intervjuju, ki sem ga izvedla z obema socialnima staršema me je zanimalo s kakšnimi osebnimi stiskami sta se oziroma se še srečujeta v zvezi z posvojitvijo, do kakšnih morebitnih moralnih zadržkov in preprek je prihajalo med postopkom posvojitve otroka. Z diplomskim delom bom poiskala odgovore na naslednja osrednja raziskovalna vprašanja:

- Ali je pri parih, ki načrtujejo posvojitev otroka pomemben njegov spol?
- Kakšen je pogled družbe na posvojitev in socialno starševstvo?
- S kakšnimi osebnimi stiskami se srečujejo pari, ki načrtujejo posvojitev otroka oziroma so že posvojili otroka?

## 2 Temeljni pojmi

Za lažje razumevanje problematike posvojitve, bom na najprej predstavila temeljne pojme in terminologijo, ki se uporablja na področju posvojitve. To terminologijo bom uporabljala tudi v svojem diplomskem delu. Ti pojmi so zamenjali prejšnje, ki so imeli negativen prizvok pri posvojitvah. Tako na primer posvojenca (negativizem) sedaj poimenujemo otrok/oseba, ki je posvojen. Završek Darja (2012, 23) je strokovne pojme definirala takole:

- **Oseba, ki je bila posvojena/otrok, ki je bil posvojen:** pogosto poimenovana posvojenec, a po načelu, da je treba dati prednost poimenovanju človeka, besede »posvojenec« ne uporabljamo, razen v primeru neposredne navedbe zakonske odločbe; besedna zveza vsebuje poimenovanje za oba spola, zato se z njo izognemo tudi seksizmu v jeziku.
- **Oseba, ki je posvojila otroka/starši/starš/družina, ki je posvojila otroka:** pogosto poimenovana posvojitelj, a po načelu, da je treba dati prednost poimenovanju človeka, besede »posvojitelj« ne uporabljamo, razen v primeru neposredne navedbe zakonske odločbe; besedna zveza vsebuje poimenovanje za oba spola, zato se z njo izognemo tudi seksizmu v jeziku.
- **Popolna posvojitev:** posvojitev, s katero otrok pridobi vse pravice, ki jih ima biološki otrok, in se v celoti vključi v sorodstveno mrežo osebe, ki je otroka posvojila.
- **Zaprta posvojitev:** otrok nima pravice, da bi ob polnoletnosti pridobil informacije o bioloških starših, in biološki starši ne morejo pridobiti informacije o otroku.
- **Odprta posvojitev:** obstaja več vrst odprte posvojitve, najpogostejša pa je tista, pri kateri ima otrok pravico do informacij o bioloških starših, ko doseže polnoletnost, in obrnjeno, biološki starši imajo pravico do informacij o otroku in morebitnih stikov.
- **Država izvora:** država, v kateri se odda v posvojitev v drugo državo večje število otrok.
- **Država sprejema:** država, v katero prihajajo otroci iz druge države za namen posvojitve.

### 3 Definicija družin

Družina je temeljna družbena institucija. Je prostor kjer se odvijajo najpomembnejši dogodki in pletejo pomembne zgodbe posameznikovega življenja. »Je kraj, ki je zaznamovan z najsilovitejšimi doživetji, ki za vselej vtisnejo svoj pečat na vse člane družine.« (Gostečnik 1999, 7). Družina je tako temeljna celica družbe in posameznika. Tekom socializacije se otrok nauči osnovnih oblik obnašanja, norm, pridobi vrednote. V družini otrok pridobi prve izkušnje ljubljenosti, pripadnosti ali pa odvečnosti in nezaželenosti. Vzgoja otroka pripravi na kasnejše življenje in na spoprijemanje z težavami ali pa veselimi dogodki.

V zadnjih desetletjih pa se družinski trendi spreminjajo. Tako kot se spreminja tempo življenja in družbene navade, se spreminja tudi družinsko življenje. Model nuklearne družine, družine ki jo sestavlja poročen heteroseksualen par z otroki, postaja zastarel. Do odmika od nuklearne družine je prišlo zaradi sprememb v družbi. Z gospodarskim razvojem in napredkom, so se družbe, predvsem zahodne, začele odmikati od koncepta tradicionalne patriarhalne ureditve in organiziranosti. V patriarhalnih družbah se je dogajalo, da so bile samohranilke in njihovi otroci odrinjeni na rob družbe, ter pahnjeni na prag revščine. Bili so stigmatizirani s strani okolja in pogosto tudi iz strani lastne družine, katera tem ženskam ni omogočila podpore in zavetja, temveč so le te prinesle družini veliko sramoto (Zaviršek 2012). V skrajnih primerih je prihajalo tudi do umorov, ki so jih zagrešili očetje žensk, ki so zanosile izven partnerskega razmerja. Velik premik, ki je vplival tudi na družinski trend, se je zgodil na področju pravic, ki so jih pridobile ženske z vstopom na trg delovne sile. Po Švabovi je ta proces spremljala promocija enakosti spolov, pozneje pa tudi dober sistem javnega dnevnega otroškega varstva ter porodniškega in starševskega dopusta (Švab 2006, 72).

Danes pa se bolj kot genetski zasnovi v družini, daje prednost interakciji med družinskimi člani, čustveni navezanosti in vzgojni funkciji staršev. Po nekaterih podatkih iz opravljenih raziskav (Zaviršek 2012), do uspešnosti otroka ne prihaja zaradi genske povezanosti med starši in otroci, temveč zaradi čustvene navezanosti in dobro opravljenih starševskih funkcij.

Zaradi teh trendov prihaja do vse več sodobnih družinskih oblik. Na podlagi tega je danes primerna definicija družin, ki jo je že leta 1992 definirala Čačinovič Vogrinčič:



*Družino tvorijo dva ali več posameznikov, ki so v interakciji, imajo skupne motive in cilje; povezujejo jih skupna pravila, norme in vrednote; odnose v njej odraža in določa relativno trajna struktura statusov in vlog, v družini se oblikujeta zanjo značilna struktura moči in načinov vodenja; izoblikuje se relativno trajna mreža komunikacij ter statusov in vlog posameznih družinskih članov v njej; definirajo se vloge glede na delitev dela; razločijo se čustveni odnosi med člani (Čačinovič Vogrinčič v Rezar 2009, 51).*

Ta definicija je po mojem mnenju primerna, predvsem ko govorimo o posvojitvah, saj ne temelji na bioloških predpostavkah, temveč interakcije med člani vplivajo na potek družinskega življenja in pripomorejo k izoblikovanju otrokove osebnosti in identitete.

Zaradi teh trendov je Rener poudarila, da ne moremo več govoriti o družini kot ednini, temveč o družinah, kjer si posameznik avtonomno izbirajo oblike in načine družinskega življenja. Ekonomska komisija Združenih narodov za Evropo je podala statistično definicijo t.i. popisno definicijo družine: »Družino definiramo v ožjem smislu kot jedrno družino to sta dve osebi ali več oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in so med seboj povezane z zakonsko zvezo, kohabitacijo ali starševskim razmerjem« (UNECE v Rener 2006, 15). Na podlagi te definicije Rener med družine uvršča pare brez otrok, pare z enim otrokom ali več in eden od staršev z enim ali več otroki (Rener 2006, 15). Sociološka definicija družine pa se glasi: »Družino definiramo kot skupino oseb, ki živi v skupnem gospodinjstvu in jo sestavlja vsaj en otrok in vsaj ena odrasla oseba ter je med seboj povezana z zakonsko zvezo ali s kohabitacijo in starševskih razmerjem« (Nowotnoy, Fux, Pinnelli v Rener 2006, 16). Tako danes govorimo glede na naše okolje o dveh vrstah družine: jedrnih družinah, med katere štejemo enostarševske, dvostarševske in reorganizirane družine ter o razširjenih družinah, med katere uvrščamo klasične razširjene družine in razpršene razširjene družine (Rener 2006, 17).

Kljub reorganizaciji na področju družinskih oblik in stilov, pa je glavna funkcija družine še vedno socializacija otrok in psihična stabilnost odraslih posameznikov (Zaviršek 2012), za kar pa seveda ni potreben enak dedni zapis.

Ko govorimo o družinah, ki so posvojile otroka, moramo obravnavati dva tipa starševstva, in sicer biološke starše, s katerimi otrok deli genetski zapis, ter socialne starše, ki so otroka posvojili in z njim delijo čustveno navezanost. Slednji opravljajo starševske funkcije, od socializacije otroka, z njim so v konstantni interakciji in mu zagotavljajo varnost.

»Socialno starševstvo je socialni odnos in socialna situacija, kjer v družini živi eden ali več odraslih oseb, ki niso biološko povezane z otrokom/otroki, so pa z njimi v čustvenem razmerju, kar pomeni, da opravljajo vsakodnevne starševske funkcije v daljšem časovnem obdobju (ekonomske, socialne, vzgojne, emocionalne) in da med otrokom in staršem obstaja tesno čustveno razmerje« (Zaviršek v Rezar 2006, 52). Kljub temu, da nekatere družbe še vedno priznavajo le družino, kjer so starši in otroci biološko povezani, pa vendar le postaja socialno starševstvo vse bolj pomembno. Ker se poskuša gledati na dobrobit otroka, je dostikrat tako, da je za otrokov razvoj, socializacijo in na splošno odraščanje bolj primerno, da le-ta živi z socialnimi starši kakor pa z biološkimi.

V Sloveniji tako še vedno velja prepričanje, da je otrokova biološka družina edina »prava družina«, in ravno zaradi tega je nuklearna družina še vedno prevladujoča in zaželena oblika družine. Z pluralizacijo družinskih oblik (Švab 2006, 63), se vedno znova zastavlja vprašanje o otrokovi varnosti, zato se pogosto spregleda alkoholizem, nasilje in druge zlorabe v nuklearni družini. Trendi spreminjanja družinskega življenja so skoraj v vseh segmentih enaki spreminjanju družinskega življenja kot v zahodnih družbah. Razlikujejo se po intenziteti spreminjanja, ki izvirajo iz kulturnih, družbenih in drugih raznolikosti zahodnih družb (Švab 2006, 63). Po Švabovi je družina še vedno temeljna družbena institucija, ki pa se spreminja tako po spolni kot starostni strukturi, spreminjajo pa se tudi družinske vloge in delitev družinskega dela, drugačni pa so tudi družinski poteki (Švab 2006, 63).

V Sloveniji strokovni delavci najprej izčrpajo vse možnosti, da se otrok vrne v matično družino, predno se odločijo za odvzem starševskih pravic in otroka dajo v posvojitveni postopek. Zaradi takšnega delovanja strokovnih delavcev in prevladujočega prepričanja, imajo socialni starši in otrok, ki je bil posvojen, pogosto težave z okoljem in prikritim oziroma tihim rasizmom, predvsem če gre za posvojitev, ko je otrok raso, versko in etnično drugačen od okolice.

## 4 Posvojitev

»Posvojitev je ena najbolj znanih oblik socialnega starševstva« (Zaviršek 2012, 17) in je danes vsaj formalno namenjena v korist, hkrati pa je najučinkovitejši socialno varstveni ukrep za otroke, ki nimajo možnosti odraščanja v biološki družini (Klun 2009, 35). Posvojitve so tesno povezane z družbo. Torej z družbeno moralno, normami in vrednotami, ter posameznikovim osebnim prepričanjem glede starševstva; kaj je dobro materinstvo in očetovstvo; spopadanje z etičnimi dilemami, kot so pravice otrok in pravice bioloških /socialnih staršev. V vse to pa so vpleteni tudi politični ter socialni interesi v zvezi z otroki.

Zaviršek Darja (2012, 25) posvojitve definira kot »kompleksen in vseživljenjski proces. Je intimno osebno dejanje zakonskega ali zunajzakonskega para ali osebe, ki posvoji otroka. Hkrati pa je tudi pravno-formalni proces in postopek, ki ga izvajajo socialne službe, ki jim država podeli mandat za izvajanje tega dela. Zato morajo biti v zvezi s posvojitvami socialne službe dobro izurjene, veliko pa morajo vedeti tudi ljudje, ki želijo posvojiti otroka ali so ga že posvojili«.

S posvojitvijo nastane »posvojiteljski trikotnik«, ki med seboj poveže ljudi, kateri pred posvojitvijo niso bili povezani: otroka, ki je posvojen, družino, ki je posvojila otroka in biološko družino. Posvojitev torej ustvari pravno-formalno vez med otrokom in starši, ki pred posvojitvijo, torej ob rojstvu otroka ni obstajala (Zaviršek 2012, 25). Posvojitev je tako trajna oblika varstva, ki nastane med socialnimi starši in otrokom, ki ga posvojijo, zato se med njimi vzpostavi enako razmerje kote med biološkim staršem in otrokom (Zaviršek 2012, 26).

In ravno tako, kot se je skozi preteklost spreminjala družba, družina in posledično tudi pravno-formalne zadeve, se je spreminjal tudi koncept posvojitve. Spremembe so se zgodile tako v vzrokih za posvojitvah kot tudi v interesih akterjev pri postopku posvojitve. »V preteklosti so bili pri posvojitvah v ospredju zgolj interesi posvojiteljev, ki so se za to obliko družinskega življenja odločili, ker niso imeli bioloških otrok, ker biološki otrok ni bil »pravega spola« ali pa za ohranitev družine in družinske dediščine« (Klun 2009, 35).

Posvojitve so v Sloveniji začele naraščati po letu 1974 (Klun 2009, 35) v Evropskih državah pa v petdesetih letih 20. stoletja, in sicer ko je v socialnovarstvenih sistemih posvojitev deklarativno postala »skrb države v korist otrok« (Zaviršek 2012, 29).

V zgodovini so posvojitve bile dejanje, ki ni bilo povsem namenjeno v korist otroku. »Razlog za posvojitve v zgodovini je bil bolj kot blaginja otroka ohranjanje hierarhije spolne dihotomije« (Zaviršek 2012, 34). Posvojitve je že v predkrščanski Evropi obstajala v rimskem pravu, in sicer z namenom zagotavljanja otrok premožnim poročenim parom ali pa v primerih ko te družine niso imele moškega potomca. Vendar pa so cerkvene elite z razmahom in utrditvijo krščanskega vpliva na družinsko življenje, posvojitve prepovedale (Goody v Zaviršek 2012, 34). Razlog za to je bilo dejanje, da so družine brez potomcev svoje imetje zapustile cerkvam. Šele v prvi polovici 20. stoletja so v Evropi posvojitve postale spet dovoljene, in sicer v Franciji leta 1923, Angliji in Walesu leta 1926, ter Nizozemskem leta 1956 (Nijnatten in Philpot v Zaviršek 2012, 34).

Moralistična ideologija o »sramotnem materinstvu« neporočenih žensk je med obema vojnama pripomogla k velikemu številu otrok za posvojitve. »Ženska, ki s poroko izpod dominacije očeta ni prišla pod oblast moža, je bila nenormalna in neprimerna za vzgojo otrok« (Zaviršek 2012, 34). Takšno prepričanje je povzročilo naraščanje nacionalnih posvojitve, saj so neporočenim ženskam, brez njihove privolitve otroka odvzeli in ga dali poročenim parom, ki so otroka želeli posvojiti. Veljalo je torej prepričanje, da je tradicionalna, nuklearna družina, ki temelji na zakonski zvezi, edino primerno okolje za vzgojo in odraščanje otroka.

Za Slovenijo kot bivšo republiko Jugoslavije so bile značilne nacionalne posvojitve. Iz tega razloga prihaja danes največ posvojenih oseb ravno iz držav bivše Jugoslavije. Te nacionalne posvojitve pa so se danes prelevile v mednarodne. Posledice nacionalnih posvojitve pred letom 1991, pa so bile moralne obsodbe in pritiski na neporočene ženske, slabše reproduktivno zdravje in ozaveščenost o kontracepcijskih možnostih, ter revščina na območjih teh republik. »Nekatere so zato, da družini in sebi ne bi nakopale sramote, v Slovenijo prihajale roditi na skrivaj, novorojenega otroka pa so posvojili slovenski starši« (Zaviršek 2012, 35). Skratka razlogi za posvojitve so bili med Evropskimi državami podobni, podobno pa so se skozi zgodovino ti razlogi tudi spreminjali. Otrok, ki bi bili namenjen v posvojitve, je tako na Irskem kot kasneje tudi drugod, pričelo primanjkovati »ko so se ženske in ožje skupnosti osvobodile dominacije cerkvene morale in so samske ženske ne samo smele obdržati svoje otroke, temveč so ob tem dobile tudi podporo države, če so jo potrebovale« (Zaviršek 2012, 35).

Kadar govorimo o posvojitvah pa moramo vedeti, da obstajata dva koncepta posvojitve, in sicer zaprta ali odprta posvojitve. Vendar pa so razumevanja glede obeh konceptov odvisna od različnih tradicij in zakonodaj. Pri zaprtem tipu posvojitve otrok ne ve da je bil posvojen, medtem ko pa pri odprtem tipu otrok odrašča z vednostjo o posvojitvi in prihaja tudi do stikov z biološko materjo. Pri teh dveh konceptih posvojitve gre tako za razpon med njima, posamezne države pa so celo uvedle različne oblike odprtih posvojitve (Zaviršek 2012, 117). V preteklosti se je uporabljal predvsem zaprti tip posvojitve. Danes pa je vse več zagovornikov odprtega tipa. V ZDA, Švedski, Franciji, Španiji in Italiji je odprta posvojitve celo obvezna in jo predpisuje zakonodaja. V teh primerih ni možna zaprta posvojitve (Zaviršek 2012, 117). K odprti posvojitvi, se njeni zagovorniki nagibajo zaradi petih velikih sprememb (Zaviršek 2012, 117):

- Večjega upoštevanja potreb otrok;
- Višje starosti otrok ob posvojitvi; manjših zadržkov pred tem, da otroci in starši spoznajo biološke starše;
- Manjše stigme bioloških staršev, ki so dali otroka v posvojitve, in torej manjše anonimnosti;
- Spremembe v zahodnih socialnovarstvenih ustanovah.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih pa ne omenja niti ne določa ne odprte in ne zaprte posvojitve. Zato se dogaja, da strokovni delavci, kot so socialni delavci/delavke delujejo in svetujejo akterjem posvojitve po lastni presoji in prepričanjih. Na drugi stani pa Haaška konvencija ali konvencija o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah, katere podpisnica in država sprejema je tudi Slovenija, omenja v 16. In 30. členu vprašanje odprte in zaprte posvojitve. Haaška konvencija poudarja pravico vedeti, vendar pa odločitev prepušča posameznim državam v povezavi z njenimi zakoni (Zaviršek 2012).

#### **4.1 Posvojitve v Sloveniji**

Tako kot v mnogih državah po svetu, tako tudi v Sloveniji postopek posvojitve vodijo centri za socialno delo, kateri hranijo vse podatke v zvezi s posvojitvami. Ko je bila Slovenija del Jugoslavije je prihajalo zgolj do notranje/nacionalne posvojitve. Zaradi patriarhalnih okolji iz katerih so prihajale številne ženske v slovenijo rodit in oddat otroka v posvojitve, bi jih nezaželena nosečnost v teh tradicionalnih družbah zaznamovala za vse življenje (Bevc 1999).

Zaradi stereotipov o »materinski ljubezni« in povečevanja »krvne povezanosti« je še danes v velikih primerih čutiti negativen odnos do posvojitev (predvsem do žensk, ki so dale otroka v posvojitev).

»Med ljudmi je ženska, ki odda otroka v posvojitev, na splošno označena kot »odpovedala se je svojemu otroku« ali »zavrgla je lastnega otroka« ali obtožujoče, češ kakšna mati neki je to, da se odpove svojemu otroku« (Bevc 1999, 31).

Bevc (1999) je v deskriptivni analizi pripovedovanja 34 žensk, ki so dale otroka v posvojitev med letoma 1987 in 1992 ugotovila, da je bila polovica žensk mlajša od 21 let, dve sta bili mladoletni in dve starejši od 35 let. Ravno tako, je več kot polovica žensk dalo otroka v posvojitev takoj po rojstvu, polovica pa je nosečnost skrivala.

Pri analizi podatkov desetletnega obdobja, med leti 1998 do 2008, so raziskovalci prišli do naslednjih ugotovitev. V Sloveniji se je v obdobju med letoma 1998 – 2001 število posvojitvev gibalo med 50 in 66, med letom 2002 – 2006 je to število nekoliko upadlo med 4 in 27 posvojitvev na leto, ter v obdobju med 2007 in 2008 je število posvojitvev zopet nekoliko poraslo, in sicer na 19 in 26 posvojitvev na leto (Zaviršek 2009, 26).

Natančnejša analiza, ki pa je bila izvedena na Ginekološki kliniki v Ljubljani v obdobju med letoma 2005 in 2010 je vključevala 17 žensk, ki so takoj po porodu oddale otroka v posvojitev 20 otrok (ena izmed njih je oddala kar 4 otroke), več kot polovica (12 žensk) pa je že svoje otroke. Podatek, ki kaže na ekonomsko stisko teh žensk je tudi, da četrtnina oseb ni imela urejenega osnovnega zdravstvenega zavarovanja (Zaviršek 2012, 43 - 44). Slednji podatek je zanimiv in pomemben iz tega vidika, ker nasprotuje negativnemu stereotipu o brezčutnih ženskah, ki so otroka oddale v posvojitev. Iz tega podatka lahko razberemo, da gre pri odločitvi o oddaji otroka v posvojitev za izredno odgovorno in pogumno dejanje, ko ženska zaradi ekonomskih razmer (nezaposlenost, nizka izobrazba) morda tudi zdravstvenih ali pa osebnih težav (razne odvisnosti) presodi, da sama ni sposobna opravljati starševskih funkcij in tako otroku omogoči boljšo prihodnost.

V Sloveniji ženske danes oddajo otroka v posvojitev v primerih, ko je bila nosečnost nezaželena, nenačrtovana ali naključna. Večina se jih v takšnih primerih odloči za splav, ostanejo pa tiste, ki so za splav prepozne ali pa se za splav zavestno ne odločijo zaradi verskega prepričanja.

Rezar (2007) ugotavlja, da je v Sloveniji malo otrok, ki so na voljo za posvojitve v primerjavi z številom oddanih vlog ob koncu februarja 2008, ko jih je bilo na centrih za socialno delo sprejetih kar 285. Tudi v Sloveniji se po primerjavi socialno-ekonomski ranljivosti žensk, ki so dale otroke v posvojitve z pari, ki so otroke posvojili, kaže globalni trend posvojitve. Ta trend pa se kaže v tem, da revnejše ženske otroke rodijo, premožnejši pa jih posvojijo (Zaviršek 2012, 50).

V Sloveniji je od leta 2001 podatke o številu posvojitve vodil statistični urad republike Slovenije, zanimivo pa je, da novejših podatkov za to področje ni. Vendar pa na ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve menijo, da se število posvojitve znotraj Slovenije giblje med 20 in 40 letno (Klun, 2009 36). Ker pa je čakalna doba pri posvojitvah znotraj Slovenije dolga, povprečno pari čakajo od treh do petih let, se veliko parov odloči za mednarodne posvojitve. Več o tem načinu posvojitve v naslednjem poglavju.

## **4.2 Mednarodne posvojitve v Sloveniji**

Mednarodne posvojitve so razmeroma nov način posvojitve. Porast mednarodnih posvojitve se je začel po drugi svetovni vojni in nato v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja. Vodilna država mednarodnih posvojitve je bila in je še vedno ZDA, kjer se število posvojitve giblje okoli dvaindvajset tisoč otrok letno (Rezar 2009, 51). V Sloveniji pa je število mednarodnih posvojitve majhno, kljub temu da je čakalna doba za posvojitve razmeroma krajša kot pri posvojitvah znotraj države. To pa je verjetno posledica slabe ozaveščenosti ljudi in strokovnih delavcev na tem področju.

V Sloveniji je pravni vir, ki ureja področje posvojitve zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Na področju mednarodnih posvojitve pa sta še zlasti pomembna konvencija o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah in zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku (Rezar 2009, 52). Konvencija o otrokovih pravicah iz leta 1989 je v pri nas začela veljati septembra 1990. V 20. in 21. členu se dotakne mednarodnih posvojitve, in pravi, da je mednarodna posvojitve mogoča, le v primeru ko so v domači državi izčrpane vse možnosti za otrokovo dobrobit (Rezar 2009, 53).

Najpomembnejši pravni vir, ki ureja mednarodne posvojitve pa je konvencija o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah, tako imenovana Haaška konvencija. Slovenija je Haaško konvencijo podpisala in ratificirala, veljati pa je začela prvega maja 2002 (Rezar 2009

in Zaviršek 2009). Haaška konvencija predpisuje načela in ukrepe za zaščito otrok v postopku mednarodnih posvojitvev, določa pa tudi pogoje za posvojitve med državami, pogoje postopka pri mednarodni posvojitvi, priznanje in posledice posvojitve (Rezar 2009, 53). Slovenija je s podpisom in ratificiranjem Haaške konvencije postala država sprejema.

Republika Slovenija (RS) pa je sklenila tudi bilateralni Sporazum med vlado RS in vlado republike Makedonije o meddržavnih posvojitvah (Zaviršek 2009, 45). Bilateralni Sporazum je bil podpisan in verificiran v letu 2007, veljati pa je začel leta 2008. Ta sporazum naj bi zmanjšal birokratske postopke v zvezi s posvojitvijo in naj bi omogočal hiter in legalen vstop otroka v novo državo.

V Sloveniji se je od leta 2007 število mednarodnih posvojitvev vsako leto povečalo. Otroci, ki so bili posvojeni prihajajo predvsem iz držav vzhodne Evrope: Rusije, Makedonije in Ukrajine (Zaviršek 2009, 51). Spodnja tabela prikazuje primerjavo posvojitvev, ki so se zgodile znotraj države z meddržavnimi posvojitvami.

**Tabela 4.1: Število posvojitvev v Sloveniji. Vir: Zaviršek Darja 2012, 51.**

Leto	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Notranje	29	24	21	22	35	27	35
Mednarodne	3	15	3	6	14	18	19
Skupaj	32	39	24	28	49	45	54

Vir: Zaviršek Darja (2012, 51).

V Slovenij se za mednarodne posvojitve socialni starši odločajo iz več razlogov. Vsem pa je skupna točka, da niso želi zapravljati preveč časa za posvojitve v Sloveniji. Nekateri so menili, da je v Sloveniji skoraj nemogoče posvojiti otroka, drugi niso želeli zapravljati časa in so v mednarodnih posvojitvah videli edino možnost, da so lahko prišli do otroka. Za mednarodno posvojitvev pa so ponavadi izvedeli od sorodnikov, znancev ali iz medijev (Rezar 2009). Za mednarodno posvojitvev pa se pogosto odločajo tudi samke ženske, saj v matičnih državah pogosto zahtevajo da so v zakonskem ali pa vsaj zunajzakonskem razmerju.

### **4.3 Vzroki za posvojitvev**

Vzrokov in razlogov za posvojitvev je veliko, vendar pa so se tako tokovi kot razlogi skozi zgodovino močno spreminjali. V preteklosti je bil eden izmed poglobitnih razlogov za



posvojitvev potreba po moškemu dediču ali pa smrt bližnjih, ki so zapustili majhne otroke. Danes pa je glavni razlog posvojitvev neplodnost.

V preteklosti je na posvojitve vplival zakonski status matere, če je slednja bila neporočena so ji po navadi otroka kar pri rojstvu odvzeli in ga dali premožnejšim poročenim parom. V zadnjih štiridesetih letih pa status matere naj ne bi bil več stigmatiziran, ženske so tudi v nižjih slojih postale bolj preskrbljene in z uveljavljanjem reproduktivnega zdravja, so se same začele odločati kdaj in s kom bodo imele otroke.

Za posvojitvev pa se odloča vse več samskih žensk, slednje v večini posvajajo preko mednarodnih posvojitvev, dostikrat pa so jim na razpolago le »manj zaželeni« otroci (romski, hendikepirani otroci). Med razloge za posvojitvev pa se danes vse bolj odločajo pari, ne toliko zaradi neplodnosti, temveč tudi, da bi otrokom iz ustanov (sirotišnic) omogočili običajno življenje namesto zavodskega okrilja in dolgotrajne revščine. K temu pa je pripomogla leta 1989 sprejeta Konvencija otrokovih pravic (Zaviršek 2012).

## 5 Perspektiva otroka in vpliv otrokovega spola na posvojitve

Otroci, ki so bili posvojeni in družine, ki so jih posvojile razlikujejo od ostalih v tem, da otroci in starši niso biološko povezani. Na to vpliva predvsem okolica, ki ali jih sprejemajo in spoštujejo zaradi skrbstvenega odnosa, ki ga imajo te družine, in na tisto skupino ljudi, ki imajo do teh družin predsodke, češ kako lahko skrbijo za »tuje otroke«. Veliko raziskav, izvedenih v Severni Ameriki in Zahodni Evropi, so pokazale, da je še vedno izjemna vrednota imeti »svoje otroke« (Zaviršek 2009, 136). »To pa jih gotovo postavlja v poseben položaj – med socialnim okoljem, ki še vedno vztraja na vrednosti krvnih vezi, in med lastnimi vprašanji glede tega, če niso bili morda za svoje starše 'druga izbira'« (Zaviršek 2009, 136).

Zaradi vpliva okolja, v katerem se nahajajo te družine, prihaja do vedno novih preprek katerih se morajo vedno znova lotevati in jih premostiti. Dostikrat se tako socialni starši kot otroci srečujejo z ranimi očitki drugih. Otroke največkrat prizadene, ko jim nekdo (po navadi vrstniki) rečejo: »to pa ni tvoja prava mama«. Otroke, ki so bili posvojeni take opazke močno prizadenejo, saj imajo svoje socialne starše za »prave«, ker so na njih čustveno navezani, in ker odraščajo z dejstvom, da so bili posvojeni (pri odprtih posvojitvah), se jim zdi to nekaj vsakdanjega. Okolice jih pripravi, da nekateri začnejo o tem razmišljati drugače, še posebej v občutljivejših letih odraščanja. Zato so take situacije specifične ravno za družine, ki so posvojile otroka, biološke družine pa se s temi situacijami ne srečujejo.

Triseliotis (v Zaviršek 2009, 136) piše o nekaterih nalogah, katerih se otrokom bioloških staršev ni treba lotevati:

1. Graditev navezanosti na (novega) starša/starše;
2. Integracija vedenja o posvojitvi v razvijajoči se jaz;
  - a. Vedenje o posvojitvi in postopno razumevanje, kaj to pomeni in kakšne so posledice posvojitve;
  - b. Poznavanje svojih prednikov (in etične dediščine);
  - c. Možnost dostopa do genealoških, etičnih, in drugih informacij, tudi do osebnega stika z biološkim sorodstvom ali kraji, od koder prihajajo;
  - d. Pomiritev z morebitno etnično drugačnostjo;
  - e. Ravnanje z občutki izgube in zavrnitve;

### 3. Izoblikovanje identitete, ki temelji na pozitivni razrešitvi zgoraj naštetega.

Ravno tako pa tudi otroci, ki so bili posvojeni prinesejo s seboj ogromno težav, s katerimi se biološki otroci in starši ne srečujejo. Ti otroci imajo namreč izkušnjo institucionalne deprivacije, ena izmed glavnih težav pa je vsekakor varna navezanost. Otroci, ki so bili posvojeni namreč razvijejo bolj negotovo in kaotično navezanost (Palacios et al, 2009, 609). Ta navezanost se pri otrocih, ki so bili posvojeni izboljšša, ko nekaj časa živijo v posvojiteljski družini.

Otroci, ki so bili posvojeni se pogosto sprašujejo komu so podobni. Ta problem je izrazit predvsem pri mednarodnih posvojitvah, ko se otroci od svojih socialnih staršev in okolice razlikujejo po barvi kože ali kakšnemu drugemu izrazitemu kazalcu. Juffer in Tieman (2009) sta v obsežni raziskavi, ki je bila izvedena v osnovnih šolah na Nizozemskem z okoli 1700 otroki, prišla do ugotovitve, da je skoraj polovica otrok, ki so bili posvojeni iz Kitajske in Indije, želelo, da bi se rodili v družini posvojiteljev (Juffer in Tieman 2009, 641). Torej ne samo zaradi čustvene navezanosti na socialne starše, temveč tudi zaradi vidnih razlik med otroki in socialnimi starši, ter okolice v kateri živijo, bi si otroci, ki so bili posvojeni, želeli, da bi se rodili v posvojiteljski družini in tako ne bi po videzu odstopali od njih. In se zaradi tega počutili drugačne. Ravno zaradi tega, ker niso podobni svojim staršem, se otroci, ki so bili posvojeni odločijo, da bi poiskali svoje biološke starše. Da bi našli to podobnost/pripadnost nekemu. Juffer in Tieman (2009) sta v svoji raziskavi ugotovila, da se za iskanje bioloških starše, sorodnikov v večjem številu odločajo ženske kot pa moški, ki so bili posvojeni.

Danes je za razliko od zgodnejših praks posvojitvev, odnos do le-teh postal vseeno bolj odprt. Otroci, ki so bili dani v posvojitev pa se kljub temu še vedno srečujejo z »tihim/prikritim« rasizmom, torej diskriminacijo. Če je v preteklosti veljalo, da so raje posvojili, fantke, zaradi dedovanj, pa se danes v posvojitvev raje odda deklice. »Na Kitajskem, v državi, ki je od leta 2007 med najpomembnejšimi državami izvora, poleg Rusije, Gvatemale in Etiopije« (Selman v Zaviršek 2012, 36) predvsem za posvojitvev na razpolago deklice. Te države so še vedno tradicionalno naravnane, kjer imajo sinovi privilegirani položaj. Zaradi porasta števila prebivalcev na teh območjih, so v nekaterih državah (Kitajska) uvedli tudi »načelo enega otroka«. Skupnosti zaradi ohranjanja dediščine še vedno bolj cenijo moške, saj slednji ostanejo doma in skrbijo za ostarele starše skupaj z novo družino, deklice pa se poročajo v druge družine. Ker so v teh primerih države primorane zagotoviti »naravno selekcijo«, so tudi razlike pri starostih, pri kateri dajo otroka v posvojitev. Tako so deklice za mednarodno

posvojitve na voljo skoraj leto dni mlajše kot dečki, pari ki posvajajo pa si želijo čim mlajše otroke, zato posvajajo deklice.

»Deklice so v večjem številu na voljo za posvojitve tudi v vseh tistih državah, ki poznajo »umor spola« (Gendercide), fenomen sistematičnega pobijanja ženskih zarodkov in dojenčkov v Indiji, na Kitajskem, v Južni Koreji, vzhodni Evropi in Evraziji, na primer Azerbajdžanu, Armeniji in Gruziji, na določenih območjih Balkana in še bi lahko naštevali« (Zaviršek 2012, 37). Posledica množičnih »umorov spola« pa je dostopnost ultrazvoka širši množici, kar je paradoks, saj v teh primerih tehnologija ne vpliva na preseganje tradicij neenakosti med spoloma, temveč jih ohranja (Zaviršek 2012, 37).

Pri posvojitvi pa je staršem predvsem pomembno zdravje otroka, ki ga posvojijo. Pri mednarodnih posvojitvah je težava v tem, da starši, ki posvojijo po navadi nimajo podatkov o zdravstvenem stanju in dednih boleznih bioloških staršev, rečeno jim je le da v posvojitve dajo zdrave otroke. Vendar pa je težava v tem, da v tujih državah imajo biološki starši možnost pustiti otroke na določenih mestih (na urejenih mestih pred cerkvami, policijo, gasilci). Tu otoka pustijo anonimno, in nihče ne ve kdo so biološki starši (Rezar 2009). Ravno tako se po navadi hendikepirani otroci težje posvojijo, saj se jih socialni starši izogibajo. Te otroci (pri nas tudi romski) otroci so »ne zaželeni« v večini tudi med pari, ki želijo posvojiti otroka. Te otroci tako po navadi ostanejo na voljo za posvojitve le samskim ženskam, v nekaterih državah pa tudi neporočenim parom, kjer so tudi ti posamezniki manj zaželeni kot socialni starši otrok.

## 6 Težave in stiske pri postopku posvojitve

»Mit o materinstvu je vpet v zavest žensk in prav zaradi tega je resnica o neplodnosti tako boleča« (Klun 2009, 43).

Predno se pari odločijo za posvojitvev otroka, naredijo vse da bi lahko otroka dobili po biološki poti. Pritisk pa je tudi velik iz okolja in izhaja že iz tradicije, kjer se pričakuje, da bo ženska zanosila in otroka tudi rodila, ter postala mati. Zaradi teh »ideologij« se pari, predvsem pa ženske srečujejo z hudo stisko, celo travmo.

»Ideologizacija materinstva je prinesla prepričanje, da je materinstvo največ, kar lahko ženska doseže, je tudi najbolj »svet ženski poklic««(Klun 2009, 43).

Zaradi teh stisk, ki jih doživljajo pari, je pomembno, da posvojitev ne vidijo kot zadnjo rešitev kako priti do otroka, temveč kot eno izmed možnosti. Pomembno je, da se pari stisk in žalosti, ker ne morejo imeti bioloških otrok razrešijo predno otroka posvojijo. Že sam proces posvojitve je vse prej kot lahek, že samo birokratske zadeve zahtevajo veliko dokazovanj in napora, čakanje na otroka tudi terja svoj davek itn. Vse pa se šele začne ko pari otroka dobijo. Takrat pa se začnejo z že prej omenjenimi stiskami in pritiski iz okolja. Vendar z odkritimi pogovori in zaupanjem, tudi ob pomoči strokovnih delavcev, se počasi a z gotovostjo korak za korakom prebijajo prepreke, ki se jim postavijo na poti.

Pri postopku posvojitve je vključenih veliko več oseb, kot se nam zdi na prvi pogled. Postopek posvojitve seveda v prvi vrsti vključuje otroka, ki je bil dan v posvojitev, biološke in socialne starše, ter seveda otrokove biološke in socialne sorodnike. Z osebnimi stiskami, ki vključujejo postopek posvojitve pa se ravno tako srečujejo bližji sorodniki parov, ki so se odločili, da bodo posvojili otroka. Stari starši, kljub temu da po navadi podpirajo svoje otroke, pa se vendarle sprašujejo, če bodo pravi stari starši otroka, ki je bil posvojen. Ravno zaradi tega morajo tako kot starši tudi bližnji sorodniki premagati to »krvno povezanost«, se razrešiti vseh dvomov in strahov, da lahko potem sprejmejo otroka za svojega (Johnston 2012).

Otroci, ki so bili posvojeni se srečujejo predvsem s težavami, kot je navezanost ter strah po izgubi socialnih staršev, saj so se z izgubo bioloških staršev že srečali v rani mladosti. Te težave so prisotne predvsem pri otrocih, ki so izkusili tako institucionalno varstvo kot rejniške

družine. Velikokrat otroci krivijo sebe, da so problematični in da jih nihče »ne želi imeti« za svoje. Pogosto pa se dogaja, da so ravno rejniški starši ali pa v nekaterih primerih celo starši, ki so posvojili otroka glavni krivec (najpogosteje zaradi zlorab), da se otroka seli od ene družine do druge. Ker so vzroki zakaj otroka dati v posvojitev različni, so tudi različna bremena in stiske, ki jih ti otroci imajo. Pri starejših otrocih, ki so nekaj časa živeli z biološkimi starši, je najpogostejši vzrok odvzema otroka, zloraba s strani bioloških staršev (nasilje, alkoholizem ali druge zlorabe prepovedanih substanc). Ti otroci se srečujejo z strahovi, ki so povezani z odnosom do odraslih (avtoritativnih) oseb. Zato je pomembno da starši skupaj z pomočjo strokovnih delavcev takim otrokom pomagajo (Gray 2012).

Gray (2012) predlaga, da namesto da se otroke uči pravilnega vedenja povezanega s strahom dominacije, bi ta problem lažje reševali v smislu celotnega konteksta »učenje o varni družini«. Otroci bi se tako seznanili z »nenapisanimi pravili« o družinskem življenju, in sicer, da so starši tisti, ki bodo varovali družino, da bodo priskrbeli dobrine kot so hrana, obleka in streha nad glavo; da z odgovornim in zglednim obnašanjem delujejo kot dobri ljudje (Gray 2012, 27).

## **7 Problem**

V svojem diplomskem delu sem želela raziskati kaj pomeni posvojitve za osebe, ki so posvojile otroka. Zanimale so me predvsem morebitne težave in osebne stiske s katerimi se srečujejo osebe, ki so posvojile otroka. Ugotavljala pa sem tudi kakšen je odnos strokovne delavke na področju posvojitve do samega procesa posvojitve in udeležencev postopka. Zanimalo me je kaj - kot strokovnjakinja na tem področju – opaža: kaj povzroča zaplete in kako se jih rešuje.

## **8 Metodologija**

### **8.1 Vrsta raziskave in merski instrument**

Uporabila sem kvalitativno in poizvedovalno vrsto raziskave, saj sem želela izvedeti pomen posvojitve za pare, ki so posvojili otroka ter strokovno delavko na področju posvojitve. Želela sem izvedeti s kakšnimi stiskami in težavami se soočajo zaradi posvojitve.

Za merski instrument, ki sem ga uporabila v raziskovalnem delu naloge, sem izbrala strukturirani intervju. Intervju za pare, ki so posvojili otroka je obsegal 16 vprašanj s podvprašanji, intervju za socialno delavko pa je obsegal 12 vprašanj s podvprašanji. Po dogovoru s posamezniki sem intervjuje snemala, tako, da sem se med pogovori lahko osredotočila na sogovornika oziroma smo jih opravili preko elektronske pošte. Vsem udeležencem intervjujev sem zagotovila anonimnost.

### **8.2 Populacija in zbiranje podatkov**

Populacijo je sestavljalo 6 oseb. Pogovor sem opravila s socialno delavko na Centru za socialno delo Krško, ter petimi osebami, ki so posvojili otroka, starimi od 44 do 52 let. Trije so posvojili otroka iz Slovenije, en par pa je otroka posvojil iz Rusije. V dveh primerih sta pri pogovoru sodelovala oba zakonska para, vendar pa je bila v obeh primerih žena bolj aktivna pri pogovoru. V enem primeru je sodeloval le mož.

Iskanje kandidatov za intervju je bil naporen in dolgotrajen proces, zato sem se najprej obrnila na sorodnike, prijatelje in znance, če morda poznajo koga, ki so posvojili otroka. Sprva je bilo kar nekaj informacij, o družinah, ki naj bi posvojili otroka, kar pa se je kasneje izkazalo, da gre za rejniške družine. Ugotovila sem, da se med ljudmi veliko govori o tem kdo je bil

posvojen in kdo je posvojil, vendar pa je, po mojih izkušnjah, do teh parov težko priti, saj v večini primerov še vedno niso pripravljene govoriti o tej temi. Tako sem se lotila zbiranja podatkov po principu snežna kepa. Za prvega gospoda, s katerim sem opravila intervju sem zvedela od sorodnice. Sam mi je potem povedal kar nekaj oseb, ki so posvojile, vendar pa slednje niso bile pripravljene na pogovor. Zato sem se obrnila na CSD Krško, kjer so mi pomagali stopiti v kontakt še z dvema paroma.

Intervjuje sem opravila v času od junija 2015 do avgusta 2015. Pogovore sem v skladu z dogovorom snemala in jih nato prepisala, pogovori pa so trajali od 25 minut do ene ure - odvisno od sogovornika, njegove pripravljenosti na vsebino pogovora, izkušenj, zainteresiranosti. Za gospoda, ki je sam sodeloval pri pogovoru sva porabila najmanj časa, saj so odgovori bili v večini kratki in jedrnat ali pa se ni več natančno spomnil kako je potekalo. Medtem, ko pa je en par bil izredno zgovoren in pripravljen odgovoriti na vsa vprašanja in še več. Z vsemi sodelujočimi osebami, ki so posvojili otroka smo se dobili v kavarni, ki so jo smatrali za nevtralen prostor, primeren za intervju, upoštevala sem njihove želje glede časovnega okvira. Z enim parom pa sem, zaradi njunih obveznosti, opravila intervju preko elektronske pošte.

### **8.3 Obdelava in analiza podatkov**

Podatke sem obdelala po metodi kvalitativne analize, in sicer posebej za pare, ki so posvojili otroka ter posebej za socialno delavko.

Vprašanja za intervju sem razvrstila na posamezne sklope. Vprašanja in odgovore na intervjuje, ki so bili izvedeni s pari, ki so posvojili otroka sem razvrstila v šest sklopov. Vprašanja, ki pa so bila izvedena z intervjujem za socialno delavko, pa sem razvrstila v sedem sklopov, od tega sem šest sklopov združila s sklopim, ki sem jih dodelila parom, saj sem želela vključiti pri analizi dva različna vidika – na eni strani strokovne delavke, ter drugi strani vidiki parov, ki so posvojili otroka. Dodatni sedmi sklop pa je bil namenjen izključno analizi o delu strokovne delavke .



## 9 Rezultati

Rezultate, ki sem jih pridobila s pomočjo kvalitativne raziskave sem razvrstila v šest sklopov, za pare, ki so posvojili otroka in en dodaten sklop za socialno delavko na področju posvojitve.

### 9.1 Pridobivanje informacij

Postopek posvojitve ni enostaven proces. Usmerjen je v korist otroka, kar pomeni, da je v ospredju dobrobit otroka in ne reševanje problemov parov, ki ne morejo imeti biološkega otroka. Zato je pomembno, da se pari, ki se odločijo, da bodo posvojili otroka sprijaznijo z dejstvom, da biološkega otroka ne bodo imeli nikoli.

*»Z možnostjo posvojitve sva se z možem seznanila že pred poroko, ko sva skupaj brala knjigo in se pogovarjala o njeni vsebini. Ob branju sva si tudi midva zastavila vprašanje: Kaj če otroka ne bo? Že takrat sva bila oba enotna, da bova v tem primeru otroka posvojila.« (Par M)*

*»Z možem sva se po dolgotrajnih postopkih umetne oploditve dogovorila, da pač ne bova imela otrok, saj se dobro razumeva, živiva aktivno življenje, imava skupne interese in podobno. Potem je prišel trenutek, ko sva začutila, da si želiva posvojiti.« (Par R)*

Pomembno je da se pari pripravijo na posvojitev, saj so tako boljše pripravljene na morebitne težave. Pripravljenost parov pa je pomembna tudi zaradi tega, ker je posvojitev v večini primerov dolgotrajen proces, veliko je birokracije, zato je pomembna psihična pripravljenost posameznikov. Po mnenju strokovne delavke so pari v večini primerov pripravljene in jim je jasno v kaj se spuščajo. Med intervjuvanimi osebami pa so se v večini primerov v posvojitev podali brez iskanja informacij in nasvetov:

*»Če danes gledava nazaj (preteklo je že osemnajst let), se nama zdi zanimivo, da takrat nisva iskala nobenih informacij in nasvetov. Preprosto sva vzela telefonski imenik, si izpisala vse naslove CSD-jev po Sloveniji, napisala prošnjo in jo poslala na vse centre (okoli petdeset jih je bilo).« (Par M)*

*»Preko teh prijateljev sva dobivala vse potrebne informacije, napotke, telefonske številke in kontakte, saj sta začejala s posvojitvijo nekaj mesecev pred nama.« (Par R)*

*»V večini je načeloma parom popolnoma jasno kaj želijo. Včasih so malo presenečeni, ker je toliko dodatnih del na terenu, ki jih izvajajo strokovni delavci (od obiskov na domu, službi,*

*družini..), presenečeni so nad tem, kaj vse potrebujejo vedeti socialne delavke (pri dveh parih je prevladala urejenost hiše, da so dobili otroka).« (S.D)*

Opaziti je tudi razliko med spoloma. V enem primeru se je žena pozanimala in poiskala potrebne informacije, ter jih posredovala možu:

*»Na kliniki, ne..žene se je pa na centru bol pozanimala glede tega. Poglejte, to za mene je blo bol tko, čez eno uho noter, čez drugo ven, ne.. jst se s tem nisem ukvarjal. To je blo bol tko, če mene vprašate, jst o tem nisem nič vedel. Dejansko je žena men povedala kako in kaj, jst sm bil sam: »ja ja ja«, pa je šlo naprej.« (L.P)*

Med samim postopkom posvojitve in tudi ko je le-ta končan, imajo pari možnost pridobivanja informacij o otrokovem zdravstvenem stanju in njegovih bioloških starših. Te informacije naj bi jim omogočil Center za socialno delo, preko katerega so posvojili otroka:

*»Mislím na centru nisma prosla za njih, sam jst sm pol enkrat tko mal nehote zvedu kdo nej bi bla mama. On je zdej naš in ne vem zakaj bi po tem kopal.« (L.P.)*

*»Na začetku sva dobila le malo inřormacij o bioloških starših. Kasneje jih je bilo več. Ko je najina hči začela spraševati o bioloških starših, smo dobili iz centra še nekaj za nas novih informacij.« (Par M)*

*»Pred tem so naju na tem uradu seznanili z osnovnimi podatki o otroku in naju vprašali, če ga želiva spoznati. O bioloških starših sva dobila skope podatke, da je mama iz Moskve in oče neznan. Pustila ga je v porodnišnici in podpisala, da gre otrok v mednarodno posvojitvev. Prav tako so morali dati soglasje za to njeni najožji svojci.« (ParR)*

Glede informacij o dednih boleznih, bioloških starših pa so mnenja med posvojitelji različna:

*»Glede dednih bolezni pa še za sebe ne vem, brez veze. Sej tut ka pa če bi svojga otroka dal testirat, pa da bi bil podvržen kerí bolezni. Ka bi ga zavrgu al pa že 25 let prej žile rezu zarad tega? Brez veze.« (L.P.)*

*»V porodnišnici sva dobila natančne informacije o otrokovem zdravju. Deklica je imela ob rojstvu shizo (odprto nebo).« (Par M)*

Po opažanjih strokovne delavke prihaja do razlik med samimi udeleženci, ki so sodelovali pri posvojitvi, kar zadeva iskanje podatkov. V večini primerov socialni starši in otroci želijo izvedeti podatke o bioloških starših, medtem ko biološke matere ne želijo vedeti ničesar, imajo pa to možnost.

*»Staršem se pove podatke o bioloških starših. Drugače je pri bioloških starših, ki v večini primerov ne želijo nobenih podatkov, ne o otroku ne o socialnih starših.« (S.D)*

## **9.2 Želje glede otrok**

Pari, ki oddajo prošnjo za posvojitev, imajo možnost, da napišejo zahteve glede starosti, spola in narodnosti otroka, ki ga želijo posvojiti. Najpogosteje pa pari izrazijo, da želijo posvojiti čim mlajšega otroka, po možnosti, do enega leta starosti.

*»V prošnji nisva navajala nobenih zahtev, le željo, da bi bil otrok čim mlajši.« (Par M)*

*»Najpogostejše želje, če lahko tako rečemo, ki jih pari navajajo so predvsem, da bi bil otrok čim mlajši in zdrav. Kar pa se tiče spola so prej izjeme.« (S.D)*

Ker pa si pari pogosto neizmerno želijo otroka, ne navajajo nikakršnih zahtev, le da bo otrok zdrav. Nekateri celo ne pomislijo, da bi lahko dobili bolnega otroka, saj naj bi centri, predvsem pri mednarodnih posvojitvah, zagotavljali, da dajo v posvojitev le zdrave otroke.

*»Žena si je pa sam želela otroka, no oba sma si ga, tko da nisma mela nobenih zahtev. Da bi pomislu, da bi lahko kej blo, da bi lahko dobila invalidnega otroka bom reku, niti pomislu nisem.« (L.P.)*

## **9.3 Stiske, dvomi in težave**

Najpogostejše stiske s katerimi se srečujejo pari, ki so posvojili otroka je skrb, da se biološki starši ne bi premislili.

*»V prvem letu naju je najbolj skrbelo, da se biološki starši ne bi premislili.« (Par M)*

*»Ne nismo mel nobenih težav, sam strah pa skrb, da si ne bi biološka mama premisnla. Men te zakoni niso jasni ne, zakaj če se je takrat v bolnici odpovedala svojga otroka, podpisala vse papirje, je mela možnost da se v šestih mescih premisli. To je bolano, res. Živet v dvomu, pa se trudit ne navezat na otroka. Pa vsakič ko pozvoni, misliš da so ga pršli iskat.« (L.P.)*

*»Malo negotovosti je bilo, ker sva šla v tujo državo, nisva nikogar in ničesar poznala in nisva mogla vedeti kaj naju čaka, kako se bova znašla v tako velikem sistemu.« (Par R)*

Ko so se pari odločili za postopek posvojitve, jih ni obhajal noben dvom. Težave, ki so nastopile, so bile bolj birokratske narave.

*»Nikol nisma mela dvomov. Ko smo ga dobil je bil naš.« (L.P.)*

*»Dvomov v najino odločitev nisva imela nikoli, kljub temu, da je bilo včasih zelo težko.« (Par M)*

*»Verjetno sva bila v prednosti, ker sva imela sveže in tekoče informacije od prijateljev. Poleg tega sva imela tam dosti časa (fantka sva obiskovala vsak dan za dve do tri ure) in sva se o vseh stvareh in dilemah sproti pogovorila.«(Par R)*

Reševanje težav, ki so se pojavile so se lotili na osebni ravni, predvsem s pogovori med partnerji samimi, ter s samimi pripravami na posvojitve.

*»Nisva si delala posebnih predstav in morda sva tudi zato lažje šla skozi prvo leto. Preprosto sva živela življenje, ki nama je bilo dano. Ljubezen je bila tista, ki je naju vodila in vsak dan znova spremljala. Prava ljubezen premaga strah in skrbi.« (Par M)*

*»Mislim bol če je meu kdo težave sma se z ženo sama pogovorila, tko da bi pa kje iskala pomoč pa nisva. Žena se je verjetno bol pogovarjala s kolegicami v službi, k je psihologinja.« (L.P.)*

#### **9.4 Tip posvojitve**

V Sloveniji ima par možnost različnega tipa posvojitve, in sicer odprti ali zaprti tip. V preteklosti, ko se o posvojitvah še ni toliko govorilo in so po nekod bile sramotne za družino, se je izvajal predvsem zaprti tip posvajanja. Za slednji tip je značilno, da starši, ki posvojijo otroka, ne dobijo nobenih informacij o bioloških starši, nihče, ne okolica, ne sam otrok ne vedo, da je bil le-ta posvojen. Danes pa se starši, tudi ob pomoči strokovnih delavcev, pogosteje odločajo za odprti tip posvojitve, kjer otrok ve da je posvojen in s tem dejstvom odrašča, ter si oblikuje svojo identiteto.

*»Z možem sva se odločila za slavnostno posvojitve na gradu. Povabila sva starše, brate in sestre, ker sva želela, da skupaj praznujemo in delimo te posebno dragocene trenutke. Prepričana sva bila, da bova tako tudi najini deklici ob fotografijah, ki so bile posnete, lažje razložila, da je posvojena.« (Par M)*

*»Odločila sma se da mu boma povedala, jst takrat sicer nism bil najbolj za. Ampak pol mi je nekuk žena dopovedala zakaj nej bi blo to najbolj.« (L.P.)*

*»S posvojitvijo je treba živeti in je ne skrivati. To dejstvo je pomembno pri oblikovanju otrokove identitete.« (S.D)*

Če se pari odločijo za odprti tip posvojitve, je pomembno da otroku od malega predstavijo posvojitve kot neko zgodbo, katero z odraščanjem razvijajo v celotno sliko o njegovih

posvojitvi. Pomembno je, da otrok ve, da ni bil za svoje socialne starše zadnja rešitev, temveč da je bil zaželen - tako kot naj bi bili zaželeni vsi otroci.

*»Tako smo se že od prvega leta naprej pogovarjali o tem dogodku. Seveda ga takrat še ni razumela. Pri dveh letih in pol, ko je naša soseda pričakovala dojenčka in je Saro zanimalo, če sem jo tudi jaz nosila v trebuščku, pa so pogovori postajali bolj zavedni.« (Par M)*

*»Tko da smo se od začetka z njem pogovarjal da je posvojen, je vedu...zdej ne vem kak je to sprejel, sam pomje ok.« (L.P.)*

*»S fantkom od vsega začetka govorimo o tem, da je posvojen, seveda v skladu z njegovim razvojnim dojetjem.« (Par R)*

*»Otroku je treba na primeren način njegovi starosti povedati da je posvojen in te pogovore starosti primerno tudi v nadaljevanju razvijati. Seveda se lahko obrnejo tudi na nas, kjer po navadi priporočamo, da se naredi knjižica o posvojitvi in pri majhni starosti posvojitev predstaviti preko zgodbice.« (S.D.)*

Pri odprtem tipu posvojitve se velikokrat zgodi, da si otroci želijo spoznati biološke starše, morebitne brate in sestre. Socialni starši jih v tem primeru v veliki večini podpirajo in jim skušajo pomagati pri vzpostavitvi stikov po najboljših močeh.

*»Zdej nikol ni reku da bi rad vidu biološke starše, če bo mel pa željo mu jih boma pa pomagala iskat.« (L.P.)*

*»Želja, da bi videla biološke starše in brata, je močna že nekaj let. Mnogo stvari jo zanima in veliko srečo ima, da s centrom tako dobro sodelujemo, da lahko brez skrbi vpraša in se pogovori s strokovno delavko.« (Par M)*

*»Star je 8 let. Ve, da je z njim drugače, vpraša kdo je njega rodil. Nimava občutka, da ima zaradi tega težave. Imamo se zelo radi.« (ParR)*

Zaradi morebitne želje po tem, da bi otrok spoznal biološke starše, imajo kljub odprtosti posvojitve, socialni starši skrbi, da bi jih otrok začel po tem, ko bi spoznal svoje biološke starše zavračati, počutijo se nemočne. Zato se obrnejo na pomoč na center za socialno delo.

*»Za naju je bilo težko obdobje, ko je bila stara osem let in je zastavljala zapletena vprašanja na katera ji nisva znala odgovoriti. Večkrat sva se počutila nemočna.« (Par M)*

## 9.5 Odzivi okolja

Odzivi iz okolja na posvojitve so lahko izredno negativni ali pa pozitivni. Posebej v preteklosti so se posamezniki, ki so posvojili otroka srečevali z očitki iz okolja, češ »kako pa lahko skrbiš za tujega otroka«. Danes pa, kot je razvidno tudi iz naših intervjujev, imajo pari pozitivne izkušnje.

V prvi vrsti je družina tista, ki je parom pri odločitvi za posvojitve, stala ob strani in jim nudila oporo:

*»Podpirali so naju pri tej odločitvi in nihče od staršev ni imel kakšnih predsodkov.« (Par M)*

*»Vredu, vsi pozitiven. Vsi so naju podpiral in nama bli v spodbudo. Nikol nobeden, da bi se jst spomnu, da bi reku kej slabega. Vse pozitivno.« (L.P.)*

*»Vsi so bili navdušeni nad najino odločitvijo in pripravljani pomagati.« (Par R)*

Tudi s strani širše okolice (sosedje, prijatelji, sodelavci, znanci, itn.) so bili deležni samih pozitivnih spodbud - kar kaže na to, da so ljudje začeli na posvojitve gledati drugače. Več se govori in piše o njih, ravno tako pa se posvojitve dogajajo skoraj pred domačimi vrati. Ljudje so posvojitve začeli sprejemati, in na njih gledajo kot na eno od opcij kako priti do otroka, in ne kot na nekaj sramotnega - prej kot na nekaj častivrednega.

*»Ko pa sva Saro pripeljala domov in so sosodje, prijatelji in sodelavci izvedeli, da sva posvojila novorojenko, sva začutila, da se vsi veselijo z nama in naju podpirajo. Naša hiša je bila prve mesece polna obiskovalcev. Vsi so nama želeli čestitati in videti najino deklco.« (Par M)*

*»Naše stanovanje je napolnjevala posebna energija in čutila sva, da so vsi ti ljudje z nama, da nama neskončno privoščijo ta mali čudež, ki sva ga sprejela v najino družino.« (Par M)*

*»Vsi so pozitivno reagiral, noben ni mel kej negativnega za povedat.« (L.P.)*

Pri otrocih, ki so bili posvojeni se pojavi, posebej v občutljivih letih odraščanja, kakšen primer, ko ga sovrstniki zbadajo zaradi posvojitve. Vendar se s pogovori s starši in pripravljenostjo otroka, lahko izognejo tudi takšnim situacijam oziroma jih hitro rešijo.

*»Sin pa je v enem tretjem razredu mel neko situacijo s sošolcem, pa smo pol povedal kaka je situacija da je posvojen.« (L.P.)*

*»Sara v šoli ni imela težav. Doma smo se vedno iskreno pogovarjali o vsem kar jo je zanimalo. Tako je znala tudi svojim sošolcem odgovarjati na zastavljena vprašanja.« (Par M)*

V primeru mednarodne posvojitve, se je v našem primeru izkazalo, da ima deček težave s koncentracijo ter komunikacijo, ker ima na govornem področju še nekaj zaostanka. Mamica je izpostavila, da je prvih nekaj mesecev izredno pomembno, da je otrok v stiku z materjo oziroma s staršema, kar se kaže kasneje pri otrokovem čustvenem razvoju.

*»Je izredno senzibilen otrok, na čustvenem in razvojnem področju se pozna, da je bil brez mamice tako pomembnih prvih 16 mesecev svojega življenja. Vendar je tudi velik borec. Hitro se »pobere«.« (Par R)*

### **9.6 Odnos med pari, ki so posvojili otroka, ter otrokom**

Pari gredo tekom posvojitve skozi zapleten proces od raznih pravil, izpolnjevanja vlog, pisanja prošenj, do čustvenih in psihičnih naporov. Centri za socialno delo in razna društva nudijo parom pomoč in razne nasvete. Pričakovano je da te družine, ki so šle skozi ta proces gojijo odprti odnos, kar pomeni da se veliko pogovarjajo in delujejo enotno.

*»Večina se jih obrne in prihaja na srečanja, zelo lepo sodelujejo in organizirajo letno vsaj eno obisk na domu. Na splošno je torej sodelovanje med pari, ki so posvojili in centrom zelo dobro.« (S.D.)*

Za pare je pomembno, da ohranijo pristen odnos in da starša ne dopustita, da jih skrb za težko pričakovanega otroka odtuji, ostati si morata blizu, si zaupati in pomagati, saj le tako lahko rešujeta prepreke, ki se pojavijo pred njima.

*»Tudi, ko sva začutila, da bi si morala vzeti čas zase, sva si rekla, da sva imela več kot devet let časa, ki je bil samo najin, sedaj pa je pomembno, da se popolnoma posvetiva Sari. Vendar odnos je nekaj živega, nekaj kar diha in mora vsak dan rasti in se razvijati. Ker sva se začela tega vedno bolj zavedati in sva želela biti dobra starša, sva si postopoma vzela čas tudi zase.« (Par M)*

*»Nobene spremembe. Sva zelo povezana in delujeva usklajeno.« (Par R)*

*»Prepričana sva, da ni srečne družine in zadovoljnih otrok, če mož in žena ne živita polnega odnosa. Lahko rečeva, da je najin odnos vsa ta leta rasel in postajal vedno bolj zaupen. Otrok v družini je poseben zaklad in midva sva dolžna, da ga čuvava in negujeva.« (Par M)*

*»Mislim, da se odnos ni spremenil, ne. Mislim, da se z ženo razumeva enako kot prej. Si stojiva ob strani, ne.« (L.P.)*

Da družina, ki ima izkušnjo posvojitve uspešno funkcionira, je pomemben tudi odnos, ki ga gojijo starši z otroki. Kot smo že ugotovili, je pomembna predvsem odkritost, odprtost in zaupanje med družinskimi člani. To je mogoče doseči s pogovori.

*»S Saro gojiva odprt in pristen odnos. Rada ji prisluhneva, si vzameva čas zanjo, skupaj preživljamo prosti čas in še posebno se veselimo počitnic. Trudiva se živeti vrednote, ki so danes zapostavljene. Zaupanje in čutenje drug drugega in to, da smo ves čas v stiku je za našo družino najpomembnejše.« (Par M)*

*»Imamo se zelo radi. Trudimo se, da ves prosti čas preživimo skupaj, veliko smo v naravi, družimo se s prijatelji. Ker je edinec, sva pozorna na to, da ima dosti kontaktov s sovrstniki.« (Par R)*

Treba se je zavedati dejstva, da je otrok posvojen, vendar pa to dejstvo ne sme krojiti samega življenja. Je že res, da je to pomembno pri izoblikovanju tako otrokove identitete, kot identitete same družine, vendar pa je to le en del tega celotnega odnosa. Družine, ki so posvojile, so v osnovi enake družinam, ki imajo biološkega otroka.

*»Živiva povsem normalno življenje in ne razmišljava o tem. Tudi pri vzgoji je najina vizija povsem enaka, kot če bi imela biološkega otroka. Je pa res, da najbolj občutiva razliko kadar se naši pogovori nanašajo na Sarine biološke starše in brata, na njeno bolečino in ranjenost.« (Par M)*

## **9.7 Usposobljenost, strokovnost delavcev na področju posvojitvev**

Strokovni delavci na področju posvojitvev se srečujejo z osebami, ki so hudo čustveno ranjene. Na eni strani, ker imajo ogromno željo po otroku, vendar se soočajo z zdravstvenimi težavami, ki jim le-to preprečujejo. Na drugi strani pa so tu ženske, ki si otroka ne želijo, zaradi različnih razlogov in so ravno tako čustveno ranljive.

*»Pri posvojitvah gre za čisto druge oblike dela kot pa na centru. Srečujejo se sparim, ki se čutijo čustveno prikrajšane. Zato morajo iti čez ogromno procedur.« (S.D.)*

Zato je pomembno, da se strokovni delavci na področju posvojitvev izobražujejo in sodelujejo z drugimi centri. V Sloveniji je po izkušnjah socialne delavke malo seminarjev na tem



področju. Predvsem pa smo po njenem mnenju preveč zaprti. Predvsem bi bilo potrebno poenotiti sistem dela na vseh CSD po Sloveniji, kar pa se doseže s sodelovanjem.

*»Veliko bi bilo treba narediti še na tem področju. Več odpiranja in evropskega povezovanja bi moralo biti v sklopu dela na posvojitvah.« (S.D.)*

*»Treba bi bilo v prvi vrsti spremeniti Slovensko zakonodajo. Predvsem bi jo bilo treba razširiti, da se omogoča posvajanje na svetovni ravni. Večja odprtost bi morala biti tudi ko se pogovarjamo o posvojitvah v istospolnih družinah ali pa pri samskih ženskah/moških.« (S.D.)*

## 10 Sklepne ugotovitve

V zadnjem času smo priča vse večjim težavam z neplodnostjo parov. Ker pa je med njimi velika želja po otroku, se pogosto odločijo za posvojitev. V Sloveniji se srečujemo s problemom, da je otrok, ki bi bili na voljo za posvojitev enkrat manj kot pa vlog, ki jih na leto oddajo pari, ki si želijo otroka. Vzrok za to, je v veliki meri koncept rejništva, ki ga izvajamo v Sloveniji. Rejništvo naj bi bil začasen ukrep, pa vendar traja predolgo, saj se nekateri otroci konstantno selijo iz ene rejniške družine v drugo. Zato pa imajo pari, ki si želijo posvojiti otroka možnost, da posvojijo otroka preko mednarodne posvojitve. Slovenija je s podpisom Haaške konvencije država sprejema.

V svojem diplomskem delu me je zanimal predvsem vidik socialnih staršev. Želela sem izvedeti s kakšnimi stiskami in težavami so se srečevali pred, med in po samem postopku posvojitve. Zato sem raziskovala naslednja tri vprašanja:

- Ali je pri parih, ki načrtujejo posvojitev otroka pomemben njegov spol?
- Kakšen je pogled družbe na posvojitev in socialno starševstvo?
- S kakšnimi osebnimi stiskami se srečujejo pari, ki načrtujejo posvojitev otroka oziroma so že posvojili otroka.

Na podlagi teorije, ki sem jo predelala in s kvalitativno analizo, ki sem jo opravila med osebami, ki so posvojile otroka, sem prišla do naslednjih ugotovitev:

Parom, ki so si želeli oziroma si želijo imeti otoka, je pomembno predvsem samo zdravje otroka. Ni jim pomemben spol. Spol je bil v preteklosti bolj pomemben, saj se je šlo za ohranjanje dediščine in družinskega priimka, ter tradicije; zato so posvajali predvsem dečke. Danes pa so, predvsem na Kitajskem, kjer so omejili družine na enega otroka, predvsem »dostopne« za posvojitev deklice. Vendar pa iz pogovorov s pari, ki so sodelovali pri intervjuju, otrokov spol ni igral nobene vloge. Pomembno jim je bilo predvsem, da bo otrok zdrav in da bo čim mlajši.

Tudi pogled družbe na posvojitve se je skozi leta spreminjal. V preteklosti so dajali velik pomen krvnemu sorodstvu, zato so v večini na posvojitev gledali kot na družinsko sramoto. Ta se je predvsem držala žensk, saj je materinstvo veljalo za njihovo primarno poslanstvo, same pa niso mogle poviti otroka. Kljub temu, da se tudi danes najdejo osebe, ki so proti

posvojitvam in imajo na njih negativen pogled, so se pari, ki so sodelovali pri intervjuju, srečali samo s pozitivnimi komentarji iz okolja. V veliki meri so jim tekom samega procesa stali ob strani družina in najbližji prijatelji. Kasneje so ugotovili, da jih podpirajo tudi sosedge, znanci in sodelavci.

Pari, ki so posvojili otroka se v prvi vrsti srečajo s stisko, ko izvedo, da ne morejo imeti svojega otroka. V procesu žalovanja in raziskovanja samih možnosti, se lahko obrnejo na pomoč na Centre za socialno delo v domačem kraju. Nato se seznanijo s postopkom posvojitve, ki je naporen proces, predvsem kar zadeva birokracijo, zbiranje potrebnih dokumentov in čakanje na otroka. Naporni so prvi meseci, ko otrok že živi pri njih, vendar je to čas, ko je otrok v rejništvu in ima biološka mati možnost, da se premisli. Potem ko otroka dobijo, ga sprejmejo za svojega in nimajo več dvomov in skrbi.

Vsi trije pari, ki so posvojili otroka, so se odločili za odprti tip posvojitve, saj so želeli z otrokom gojiti pristen odnos, brez skrivnosti in laži. Želijo, da otroci odraščajo s tem védenjem in si na podlagi tega gradijo lastno identiteto.

Zagotovila za uspešnost posvojitve ni. Tako kot ni zagotovila za uspešno zakonsko oziroma partnersko zvezo. Veliko pa je mogoče doseči z odprto, vzajemno komunikacijo in odkritostjo med samimi udeleženci posvojitve. »Socialni starši« morajo že pred samim postopkom posvojitve pridobiti potrebne informacije, se izobraževati, ter se pogovoriti s strokovnim delavcem, nenazadnje tudi s parom, ki že ima to izkušnjo. Le tako se kasneje lažje spoprimejo s težavami oziroma so na njih ustrezno pripravljeni.

## 11 Literatura

1. Bailey, J. Julie in Lynn N. Giddens. 2001. *The Adoption Reunion: Survival guide*. Oakland: New Harbinger Publications.
2. Bevc, Viktorija. 1999. *Posvojitev otrok: O pogumu in bolečini žensk, ki so oddale otroka v posvojitev*. Ljubljana: DAG grafika.
3. Gostečnik, Christian. 1999. *Srečal sem svojo družino*. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski center.
4. Gray, D. Deborah. 2012. *Attaching in Adoption: Practical Tools for Today's Parents*. London: Jessica Kingsley Publishers.
5. Javier, A. Rafael, Amanda L. Baden in Frank A. Biafora, ur. 2007. *Handbook of Adoption: Implications of Researchers, Paractitioners, and Families*. California: Sage Publications, Inc.
6. Johnston, I. Patricia. 2012. *Adoption Is a Family Affair!: What Relatives and Friends Must Know*. London: Jessica Kingsley Publishers.
7. Juffer, F. in Wendy Tieman. 2009. Being adopted: Internationally adopted children's interests and feelings. *International Social Work* 52 (5): 635-648.
8. Klun, Maja. 2009. Posvojitev v sloveniji kot oblika socialnega starševstva. *Socialno delo* 48: 35 – 49.
9. Palacios, J., Roman, M., Moreno, C., Leon, E. 2009. Family context for emotional recovery in internationally adopted children. *International Social Work* 52 (5): 609-620.
10. Pavao, M. Joyce. 1998. *The Family of adoption*. Boston: Beacon Press.
11. Rener, Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: založba Annales.
12. Rezar Irena. 2009. Mednarodne posvojitve kot oblika socialnega starševstva: izkušnje ljudi, ki so posvojili otroka v tujini. *Socialno delo* 48: 51 – 64.
13. Smith, L. Susan in Jeanne A. Howard. 1999. *Promotion Successful Adoption. Practice with Troubled Families*. California: Sage Publicationc, Inc.
14. Zaviršek, Darja. 2009a. *Raziskovalno poročilo: Postopki, organizacija in standardi na področju posvojitve*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani in Inštitut RS za socialno varstvo.

15. --- 2012b. *Notranje in meddržavne posvojitve: Od osebnih izkušenj do dobre prakse – Razvijanje novih strokovnih kompetenc v socialnem varstvu*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
16. --- 2012c. *Od krvi do skrbi*. Maribor: Založba Aristej.
17. Zupančič, Ela. 1987. *Posvojen otrok, zaželen in ljubljen*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

## Priloge

### Priloga A: Vprašalnik za pare, ki so posvojili otroka

1. Koliko ste bili stari, ko ste se odločili za postopek posvojitve otroka?
2. Je bila posvojitvev skupna odločitev, kdo vas je seznanil z možnostjo posvojitve?
3. Kje ste dobili potrebne informacije glede posvojitve?
  - a. Vam je kdo svetoval?
  - b. Ste bili s svetovanjem strokovnega delavca zadovoljni?
4. Kakšen odnos je pri posvojitvi imela vaša družina, partner, starši?
5. Ste imeli med samim postopkom kakšne težave? Kaj vas je najbolj skrbelo?
6. So se tekom postopka posvojitve pojavili dvomi?
  - a. Kakšna pa so bila vaša občutenja, čustva tekom samega procesa in po zaključku le-tega? Je kakšna razlika med predstavami, ki ste jih imeli o posvojitvi in med tem kaj ste dejansko doživeli med samim postopkom?
7. Kako ste se lotili reševanja teh težav/stisk? Vam je kdo pomagal?
8. Ste imeli kakšne želje/zahteve glede otroka (spol,starost,etnična pripadnost)?
9. Koliko časa ste čakali na otroka, predno ste ga lahko odpeljali domov?
10. Kdaj ste se prvič srečali z otrokom in kje? Koliko je bil star?
11. Ste dobili kakšne informacije o otroku/ o njegovih bioloških starših?
12. Za kakšen tip posvojitve ste se odločili? Zaprti/odprti? Zakaj?
  - a. Kdaj in kako ste otroku povedali, da je posvojen?
  - b. Kako je sprejel? Ima kakšno željo, da bi videl svoje biološke starše, rojstni kraj?
  - c. Kaj vas je pri tem najbolj skrbelo?
13. Kako na vas gleda okolica (sosedje, prijatelji, sodelavci) zaradi posvojitve? Kakšne so bile reakcije iz okolja na vašo odločitev, da boste posvojili otroka?
  - a. Ima otrok težave v šoli ali pa na osebnotni ravni zaradi posvojitve?
14. Se je morda odnos z vašim partnerjem spremenil tekom samega postopka posvojitve, če bi lahko primerjali vaš odnos pred posvojitvijo in danes?
  - a. Kakšen pa je vajin odnos z otrokom?
15. Je po vašem mnenju kakšna razlika v odnosu ker imate socialnega otroka in ne biološkega?

16. Kaj vam je najbolj ostalo v spominu?

### **Priloga B: Vprašalnik za socialno delavko**

1. Koliko časa se že ukvarjate s področjem posvojitve?
2. Kaj vas je pritegnilo za delo na posvojitvah?
3. Kakšno je po vašem mnenju splošno stanje posvojitve v Sloveniji?
4. Kako so strokovni delavci po vašem mnenju usposobljeni?
  - a. Se v Sloveniji veliko dela na tem področju (izobraževanja/seminarji)?
  - b. Katere so pomembne veščine, ki jih strokovni delavec na tem področju potrebuje?
5. Imate kakšno željo, da bi se kaj spremenilo na tem področju pri nas?
6. S katerimi institucijami sodelujete pri postopku posvojitve?
7. Kakšen pa je postopek posvojitve, koliko časa povprečno traja?
8. S kakšnimi prošnjami/zahtevami se na vas obrnejo osebe, ki bi želele posvojiti otroka?
  - a. Ali po vašem mnenju vpliva spol otroka na posvojitve?
9. Se po končanem postopku starši, ki so posvojili otroka ali pa starši, ki so otroka dali v posvojitve, obrnejo na vas?
10. Ali pari, ki želijo posvojiti otroka pridejo k vam pripravljene, s potrebnimi informacijami in znanjem ali le-te dobijo od vas?
11. Kakšna je pri vas praksa pri mednarodnih posvojitvah? Imate kakšne izkušnje na tem področju?
12. Kakšen tip posvojitve svetujete staršem? Odprti ali zaprti tip in zakaj?
13. Ali imate prakso, da staršem, ki so posvojili otroka posredujete informacije o otrokovih bioloških starših? Kaj pa biološkim staršem informacije o socialnih starših in otroku?
14. Katere so najpogostejše težave s katerimi se srečujete tako vi, kot starši?
15. Ste se tekom vašega dela srečali s kakšnimi posebnostmi?

### **Priloga C: GOVOR S PAROM M**

**1. Koliko ste bili stari, ko ste se odločili za postopek posvojitve otroka?**

Jaz sem bila stara 28, mož pa 31 let.

**2. Je bila posvojitve skupna odločitev, kdo vas je seznanil z možnostjo posvojitve?**

Z možnostjo posvojitve sva se z možem seznanila že pred poroko, ko sva skupaj brala knjigo in se pogovarjala o njeni vsebini. Ob branju sva si tudi midva zastavila vprašanje: Kaj če otroka ne bo? Že takrat sva bila oba enotna, da bova v tem primeru otroka posvojila. Ko sva se morala v zakonu soočiti s težko preizkušnjo, da otrok ne bo, je bila za naju sprejemljiva samo ena možnost. Oba sva bila odločena - otroka bova posvojila.

### **3. Kje ste dobili potrebne informacije glede posvojitve?**

#### **a. Vam je kdo svetoval?**

#### **b. Ste bili s svetovanjem strokovnega delavca zadovoljni?**

Če danes gledava nazaj (preteklo je že osemnajst let), se nama zdi zanimivo, da takrat nisva iskala nobenih informacij in nasvetov. Preprosto sva vzela telefonski imenik, si izpisala vse naslove CSD-jev po Sloveniji, napisala prošnjo in jo poslala na vse centre (okoli petdeset jih je bilo). Takrat je bilo to seveda mogoče, danes pa bi se zagotovo obrnila samo na matični center. Kasneje sva videla, da sva se prav odločila, saj sva dobila deklico iz sosednjega centra.

### **4. Kakšen odnos je pri posvojitvi imela vaša družina, partner, starši?**

Odnos je bil zelo pozitiven. Podpirali so naju pri tej odločitvi in nihče od staršev ni imel kakšnih predsodkov.

### **5. Ste imeli med samim postopkom kakšne težave? Kaj vas je najbolj skrbelo?**

Težav nisva imela, s centrom smo izredno lepo sodelovali. Vedno sva se lahko obrnila na njihove strokovne delavke, ki so bile zares pripravljene vedno pomagati in nama svetovati. V prvem letu naju je najbolj skrbelo, da se biološki starši ne bi premislili.

### **6. So se tekom postopka posvojitve pojavili dvomi?**

#### **a. Kakšna pa so bila vaša občutenja, čustva tekom samega procesa in po zaključku le-tega? Je kakšna razlika med predstavami, ki ste jih imeli o posvojitvi in med tem kaj ste dejansko doživeli med samim postopkom?**

Dvomov v najino odločitev nisva imela nikoli, kljub temu, da je bilo včasih zelo težko. Prva leta so od naju terjala veliko energije in napora zaradi zdravstvenih težav.

Obenem sva bila izjemno srečna, zadovoljna in vesela. Oba imava rada otroke in zares sva si jih želela. Po prvem letu sva si oddahnila in mirno zaživela, ker sva vedela, da se ne more nič spremeniti.



Nisva si delala posebnih predstav in morda sva tudi zato lažje šla skozi prvo leto. Preprosto sva živela življenje, ki nama je bilo dano. Ljubezen je bila tista, ki je naju vodila in vsak dan znova spremljala. Prava ljubezen premaga strah in skrbi.

**7. Kako ste se lotili reševanja teh težav/stisk? Vam je kdo pomagal?**

V prvem letu sva imela največ težav s hranjenjem zaradi odprtega neba. Šele po operacijah se je stanje izboljšalo. Prijatelj, ki sta imela sina z enako diagnozo, sta nama podarila posebne stekleničke za hranjenje. Nekaj informacij sva dobila v Ljubljani pri specialistih, sicer pa sva sama iznašla nekaj dobrih načinov, ki so nam pomagali, da Sara ni ostala lačna.

**8. Ste imeli kakšne želje/zahteve glede otroka (spol,starost,etnična pripadnost)?**

V prošnji nisva navajala nobenih zahtev, le željo, da bi bil otrok čim mlajši.

**9. Koliko časa ste čakali na otroka, predno ste ga lahko odpeljali domov?**

Čakala sva tri dni od dne, ko sva izvedela, da sva izbrana. Od oddaje prošnje pa je minilo dve leti in pol.

**10. Kdaj ste se prvič srečali z otrokom in kje? Koliko je bil star?**

Z otrokom sva se srečala dan po tem, ko sva izvedela, da sva izbrana. Skupaj s strokovnima delavkama sva odšla v porodnišnico. Deklica je bila stara deset dni.

**11. Ste dobili kakšne informacije o otroku/ o njegovih bioloških starših?**

V porodnišnici sva dobila natančne informacije o otrokovem zdravju. Deklica je imela ob rojstvu shizo (odprto nebo). Potrebovala sva nasvete glede hranjenja in obiskov pri določenih specialistih, ker so bili potrebni operativni posegi, da je deklica sčasoma lahko normalno jedla in govorila.

Na začetku sva dobila le malo informacij o bioloških starših. Kasneje jih je bilo več. Ko je najina hči začela spraševati o bioloških starših, smo dobili iz centra še nekaj za nas novih informacij.

**12. Za kakšen tip posvojitve ste se odločili? Zaprti/odprti? Zakaj?**

**a. Kdaj in kako ste otroku povedali, da je posvojen?**

**b. Kako je sprejel? Ima kakšno željo, da bi videl svoje biološke starše, rojstni kraj?**

### **c. Kaj vas je pri tem najbolj skrbelo?**

Z možem sva se odločila za slavnostno posvojitvev na gradu. Povabila sva starše, brate in sestre, ker sva želela, da skupaj praznujemo in delimo te posebno dragocene trenutke. Prepričana sva bila, da bova tako tudi najini deklici ob fotografijah, ki so bile posnete, lažje razložila, da je posvojena. Album s fotografijami s slavnostne posvojitve je postal za Saro del nje. Tako smo se že od prvega leta naprej pogovarjali o tem dogodku. Seveda ga takrat še ni razumela. Pri dveh letih in pol, ko je naša soseda pričakovala dojenčka in je Saro zanimalo, če sem jo tudi jaz nosila v trebuščku, pa so pogovori postajali bolj zavedni. Ker najina hči že od malega živi z dejstvom, da je posvojena, nikoli ni imela težav s sprejemanjem le tega. Želja, da bi videla biološke starše in brata, je močna že nekaj let. Mnogo stvari jo zanima in veliko srečo ima, da s centrom tako dobro sodelujemo, da lahko brez skrbi vpraša in se pogovori s strokovno delavko.

Za naju je bilo težko obdobje, ko je bila stara osem let in je zastavljala zapletena vprašanja na katera ji nisva znala odgovoriti. Večkrat sva se počutila nemočna. Obrnila sva se na center in skupaj smo uspešno prebrodili to obdobje.

### **13. Kako na vas gleda okolica (sosodje, prijatelji, sodelavci) zaradi posvojitve?**

#### **Kakšne so bile reakcije iz okolja na vašo odločitev, da boste posvojili otroka?**

##### **a. Ima otrok težave v šoli ali pa na osebnostni ravni zaradi posvojitve?**

Širši okolici nisva povedala, da nameravamo posvojiti otroka. Vedeli so le najini starši, bratje in sestre. Ko pa sva Saro pripeljala domov in so sosodje, prijatelji in sodelavci izvedeli, da sva posvojila novorojenko, sva začutila, da se vsi veselijo z nama in naju podpirajo. Naša hiša je bila prve mesece polna obiskovalcev. Vsi so nama želeli čestitati in videti najino deklico. Presenečena sva bila, da so prišli tudi ljudje s katerimi sva imela zelo malo stikov. Veliko sorodnikov in prijateljev nama je takoj, ko so izvedeli za novico, poslala pisne čestitke. Naše stanovanje je napolnjevala posebna energija in čutila sva, da so vsi ti ljudje z nama, da nama neskončno privoščijo ta mali čudež, ki sva ga sprejela v najino družino. Morda je bilo veselje toliko večje tudi zato, ker so vsi vedeli, da že skoraj deset let čakava na otroka.

Tudi danes, po skoraj petnajstih letih, čutiva, da nikoli nisva doživela ničesar, kar bi naju s strani okolice prizadelo. Lahko rečeva, da imava zelo pozitivno izkušnjo.

Sara v šoli ni imela težav. Doma smo se vedno iskreno pogovarjali o vsem kar jo je zanimalo. Tako je znala tudi svojim sošolcem odgovarjati na zastavljena vprašanja. Nama se je zdelo

zelo pomembno, da Sari ničesar ne prikrivava ali olepšujeva. Resnica je tista, ki osvobaja in tudi če so stvari še tako težke in zapletene, jih je lažje sprejeti v luči resnice, v iskrenosti, ki jo otrok začuti in zna ceniti. Iz tega se je pri nas razvilo močno zaupanje in Sara ve, da se lahko v vsakem trenutku obrne na naju. To ji pomaga, da bo v življenju lažje živela s tem, da je posvojena. Sedaj, ko je v najstniškem obdobju je izjemno pomembno kakšen stik ohranja z njo.

**14. Se je morda odnos z vašim partnerjem spremenil tekom samega postopka posvojitve, če bi lahko primerjali vaš odnos pred posvojitvijo in danes?**

**a. Kakšen pa je vajin odnos z otrokom?**

Prvih šest mesecev, ko je Sara napolnila najin dom s smehom, jokom in ščebetanjem sva pozabila nase. Tudi, ko sva začutila, da bi si morala vzeti čas zase, sva si rekla, da sva imela več kot devet let časa, ki je bil samo najin, sedaj pa je pomembno, da se popolnoma posvetiva Sari. Vendar odnos je nekaj živega, nekaj kar diha in mora vsak dan rasti in se razvijati. Ker sva se začela tega vedno bolj zavedati in sva želela biti dobra starša, sva si postopoma vzela čas tudi zase. Prepričana sva, da ni srečne družine in zadovoljnih otrok, če mož in žena ne živita polnega odnosa. Lahko rečeva, da je najin odnos vsa ta leta rasel in postajal vedno bolj zaupen. Otrok v družini je poseben zaklad in midva sva dolžna, da ga čuvava in negujeva. Da nama to kar najbolje uspeva, se udeležujeva seminarjev in tečajev za zakonske pare, rada se udeleživa vzgojnih predavanj, bereva literaturo in obiskujeva zakonsko skupino. Ne nazadnje pa si vzameva čas samo za naju.

S Saro gojiva odprt in pristen odnos. Rada ji prisluhneva, si vzameva čas zanjo, skupaj preživljamo prosti čas in še posebno se veselimo počitnic. Trudiva se živeti vrednote, ki so danes zapostavljene. Zaupanje in čutenje drug drugega in to, da smo ves čas v stiku je za našo družino najpomembnejše.

**15. Je po vašem mnenju kakšna razlika v odnosu ker imate socialnega otroka in ne biološkega?**

Živiva povsem normalno življenje in ne razmišljava o tem. Tudi pri vzgoji je najina vizija povsem enaka, kot če bi imela biološkega otroka. Je pa res, da najbolj občutiva razliko kadar se naši pogovori nanašajo na Sarine biološke starše in brata, na njeno bolečino in ranjenost. Vse to pa nas še bolj povezuje in takrat se še močneje začutimo. Kadar gremo v globine naših src smo najbolj to kar smo.

## **16. Kaj vam je najbolj ostalo v spominu?**

Zagotovo slavnostna posvojitvev in prejem Sarinega rojstnega lista, njen prvi nasmešek in njene prve besede, njen prvi korak in vse njene risbice, besede zahvale in pisna sporočila, vsi njeni rojstni dnevi in dan, ko sva jo prinesla domov, prvi dan vrtca in šole, vsi nastopi v glasbeni in osnovni šoli, naša potepanja in počitnice, zaupni pogovori, lanski obisk porodnišnice kjer si je lahko ogledala sobico in posteljico kjer je ležala,...

### **Priloga Č: POGOVOR Z L.P.**

#### **1. Koliko ste bili stari, ko ste se odločili za postopek posvojitve otroka?**

33 let, žena 32.

#### **2. Je bila posvojitvev skupna odločitev, kdo vas je seznanil z možnostjo posvojitve?**

Ja je bila skupna odločitev. Oddala sva vlogo, ko sva hodla gor zaradi neplodnosti, potem pa se je bom reku sama posvojitvev zgodila od srede do petka. En, dva, tri. Vloga je bila že prej odobrena, sam to je za mene bilo postransko, paperji sami ne. ampak od tistga trenutka, ko ti nekdo reče, da otrok pride pa do takrat ko greš lahko po njega je pa pr nama bilo res en, dva, tri, potem pa to ni več tak hec.

#### **3. Kje ste dobili potrebne informacije glede posvojitve?**

##### **a. Vam je kdo svetoval?**

##### **b. Ste bili s svetovanjem strokovnega delavca zadovoljni?**

Na kliniki, ne..žene se je pa na centru bolj pozanimala glede tega. Poglejte, to za mene je bilo bolj tko, čez eno uho noter, čez drugo ven, ne.. jst se s tem nisem ukvarjal. To je bilo bolj tko, če mene vprašate, jst o tem nisem nič vede. Dejansko je žena men povedala kako in kaj, jst sm bil sam: »ja ja ja«, pa je šlo naprej. Dejansko se je pol začelo vse skupaj odvijati s svetlobno hitrostjo v trenutku, ko je bilo rečeno, da pa lahko grema v bolnico po njega.

#### **4. Kakšen odnos je pri posvojitvi imela vaša družina, partner, starši?**

Vredu, vsi pozitiven. Vsi so naju podpiral in nama bli v spodbudo. Nikol nobeden, da bi se jst spomnu, da bi reku kej slabega. Vse pozitivno.

#### **5. Ste imeli med samim postopkom kakšne težave? Kaj vas je najbolj skrbelo?**

Ne nismo mel nobenih težav, sam strah pa skrb, da si ne bi biološka mama premislila. Men te zakoni niso jasni ne, zakaj če se je takrat v bolnici odpovedala svojga otroka, podpisala vse papirje, je mela možnost da se v šestih mescih premisli. To je bolano, res. Živet v dvomu, pa se truditi ne navezati na otroka. Pa vsakič ko pozvoni, misliš da so ga pršli iskat. Tud birokracija ni tuk mučna kot to.

## **6. So se tekom postopka posvojitve pojavili dvomi?**

- a. Kakšna pa so bila vaša občutenja, čustva tekom samega procesa in po zaključku le-tega? Je kakšna razlika med predstavami, ki ste jih imeli o posvojitvi in med tem kaj ste dejansko doživeli med samim postopkom?**

Nikol nisma mela dvomov. Ko smo ga dobil je bil naš.

Najbolj mučno je blo tistih prvih šest mesecev rejništva, bom reku. To pa je blo napeto in težko obdobje. Žena je pomoje še bol to doživela. Bom reku, vedno si v dvomih, kaj pa če se biološka mama premisli, ne.. to je blo pa naporno, prava koma ne. Pa tist administrativen del predn smo spelal posvojitev ne, ko mu niti uradno ne morš dat ime, da ne govorim pol o birokraciji u božjo mater, ne. To je pa mučno, mučno, mučno, ne. to je najbolj naporno in stresno, vse ostalo pa ne, ker ko ga maš doma, ne je pa isto ko bi mel svojga, na začetku se loviš, ko vsak pr prvem otroki, ne.

## **7. Kako ste se lotili reševanja teh težav/stisk? Vam je kdo pomagal?**

Mislím bol če je meu kdo težave sma se z ženo sama pogovorila, tko da bi pa kje iskala pomoč pa nisma. Žena se je verjetno bol pogovarjala s kolegicami v službi, k je psihologinja.

## **8. Ste imeli kakšne želje/zahteve glede otroka (spol,starost,etnična pripadnost)?**

Za mene je bla to, bom po pravici povedal, zlo postranska zadeva. Tako kot bi izpolnu vlogo na internetu, jst se s tem nisme tuk ukvarjal. Žena si je pa sam želela otroka, no oba sma si ga, tko da nisma mela nobenih zahtev. Da bi pomislu, da bi lahko kej blo, da bi lahko dobila invalidnega otroka bom reku, niti pomislu nisem.

## **9. Koliko časa ste čakali na otroka, predno ste ga lahko odpeljali domov?**

Od oddaje vloge pa do takrat ko sma ga šla iskat, je trajalo približno eno leto. Kar se tega tiče sva imela srečo. V četrtek, okol 12ure se mi zdi, je blo rečeno da grema pa nasledn dan lahko po njega v bolnco. To je blo pa res s svetlobno hitrostjo. Pol je blo pa mislim..pol se ti pa življenje obrne na glavo. Nič nisma mela doma, vse sam mogla v enem dnevu pripraviti.

## **10. Kdaj ste se prvič srečali z otrokom in kje? Koliko je bil star?**

V bolnici Brežice, ko je bil star 5 dni in sma ga kr domov vzela.

## **11. Ste dobili kakšne informacije o otroku/ o njegovih bioloških starših?**

Mislím na centru nisma prosla za njih, sam jst sm pol enkrat tko mal nehote zvedu kdo nej bi bla mama.

## **12. Za kakšen tip posvojitve ste se odločili? Zaprti/odprti? Zakaj?**

- a. Kdaj in kako ste otroku povedali, da je posvojen?**
- b. Kako je sprejel? Ima kakšno željo, da bi videl svoje biološke starše, rojstni kraj?**

### **c. Kaj vas je pri tem najbolj skrbelo?**

Odločila sma se da mu boma povedala, jst takrat sicer nism bil najbolj za. Ampak pol mi je nekuk žena dopovedala zakaj nej bi blo to najbolj. Pa sm si reku, sej je psihologinja že ve. In zdej ko razmišlam mislim, da je to edini pravi način. Otroku se ne sme skrivat to da je posvojen. Kak bi blo da bi se pa pr ne vem, če bi nam uspel tko dolg skrivat, tridesetih neki zgodilo in bi pol zvedu da je posvojen? Nikol več naju ne bi pogledu, ker sma mu celu življenje lagala. To ne bi blo fer ne do naju ne do njega. Itak bi pa zaprta posvojitve trajala edino če bi se nekam preselila, ne vem na Finsko na primer, ko nas ne bi noben poznal. Slovenija je premajhna da bi taka stvar pomoje ostala skrita dolgo, mogoč prej pred 40. Leti, zdej pa ne.

Tko da smo se od začetka z njem pogovarjal da je posvojen, je vedu..zdej ne vem kak je to sprejel, sam pomje ok. Bol se z ženo pogovarjata take osebnne al čustvene stvari al kak bi reku. Zdej nikel ni reku da bi rad vidu biološke starše, če bo mel pa željo mu jih boma pa pomagala iskat.

Pa mene ni neki skrbelo, mogoče ženo, da bi ji kdaj reku da hoče svojo pravo mamo, sej vete ve ženske ste bol tko čustveno razpoložene ko se gre za materinstvo, pomoje bol ko moški.

### **13. Kako na vas gleda okolica (sosedje, prijatelji, sodelavci) zaradi posvojitve?**

#### **Kakšne so bile reakcije iz okolja na vašo odločitev, da boste posvojili otroka?**

##### **a. Ima otrok težave v šoli ali pa na osebnostni ravni zaradi posvojitve?**

Vsi so pozitivno reagiral, noben ni mel kej negativnega za povedat.

Sin pa je v enem tretjem razredu mel neko situacijo s sošolcem, pa smo pol povedal kaka je situacija da je posvojen. Pa so se pogovoril, mislim da učiteljica s starši in unim fantom, pol je bil pa mir. Šlo se je pa za to, da ga je ta sošolc dražu, da nima mame pa očeta, da sta ga pustila, ker ga nista mela rada. Pač otroc ko mogoče posvoje razumejo posvojitve al pa doma tko slišjo. Ampak pol so pa vsi vedl in ni blo težav. Zaniivo, ne vem kak, sta se v srednji šoli našla še z enim fantom k je posvojen, in sta tabolš prjatla.

### **14. Se je morda odnos z vašim partnerjem spremenil tekom samega postopka posvojitve, če bi lahko primerjali vaš odnos pred posvojitvijo in danes?**

##### **a. Kakšen pa je vajin odnos z otrokom?**

Mislim, da se odnos ni spremenil, ne. Mislim, da se z ženo razumeva enako kot prej. Si stojiva ob strani, ne.

S sinom, pa vidim to razliko, sedaj ko odrašča. Sedaj ratuje pa naporno ne. ker bom reku, je totalno drugačnega karakterja kot sma medva z ženo, ne. In je to njegovo mladostništvo, bom reku, naporno ne, da bog pomagi, ne. Tuki pa pol vidiš ne, da je posvojen, da ni tvoj ne. Sploh

ko ti v jezi kdaj prbije da tak nisma njegova prava starša. In ka mu nej pol rečeva? Biološkem otroki težko zagroziš, da ga boš postavu pred vrata, posvojenmu pa še težje. Do ene 12. leta je blo pa vse ok, nobenih posebnosti ne.

**15. Je po vašem mnenju kakšna razlika v odnosu ker imate socialnega otroka in ne biološkega?**

Pri nam se kaže ta razlika v tem karakterju ko sm reku, ker je čist drugačen od najinga. Drgač pa ko maš enkrat dojenčka, pa ni važna l biološkega al ne, ga morš spravt do kruha. Grobo rečeno. Odgovoren si za eno živo bitje.

**16. Kaj vam je najbolj ostalo v spominu?**

Hmm.. da je bil deževen petek ko sma ga šla iskat in da je bil čist majhen. Doma sma mela celo norijo, ker nisma mela nč prpravljen, predn sma šla po njega je žena urejala papirje, jst sm pa letu po trgovinah, da sm nahitr nabavu postlco pa nek voziček, pa plenice, pa hrano..blo je letanja. Pa dan ko so povedal da je uradno najin, pol smo pa pomje kr zadihal in pol je pa lepo teklo.

**Priloga D: POGOVOR S PAROM R**

**1. Koliko ste bili stari, ko ste se odločili za postopek posvojitve otroka?**

40 Let. Mož 36.

**2. Je bila posvojitve skupna odločitev, kdo vas je seznanil z možnostjo posvojitve?**

Z možem sva se po dolgotrajnih postopkih umetne oploditve dogovorila, da pač ne bova imela otrok, saj se dobro razumeva, živiva aktivno življenje, imava skupne interese in podobno. Potem je prišel trenutek, ko sva začutila, da si želiva posvojiti.

Odločila sva se najprej za Makedonijo. V nekem pogovoru s prijateljema sta povedala, da bosta posvojila otroka v Rusiji, da že imata kontakt.

**3. Kje ste dobili potrebne informacije glede posvojitve?**

**a. Vam je kdo svetoval?**

**b. Ste bili s svetovanjem strokovnega delavca zadovoljni?**

Preko teh prijateljev sva dobivala vse potrebne informacije, napotke, telefonske številke in kontakte, saj sta začenjala s posvojitvijo nekaj mesecev pred nama. Takrat Slovenija in Rusija še nista imeli sklenjenega sporazuma glede posvojitve, tako da smo bili odvisni od kontaktov

z odvetniki v Rusiji in so bile posvojitve izključno na individualnem nivoju in vodene z njihove strani.

Z odnosom in strokovnim ter človeškim pristopom sva bila zelo zadovoljna. Stvari so potekale tako kot je bilo dogovorjeno.

#### **4. Kakšen odnos je pri posvojitvi imela vaša družina, partner, starši?**

Vsi so bili navdušeni nad najino odločitvijo in pripravljeni pomagati.

#### **5. Ste imeli med samim postopkom kakšne težave? Kaj vas je najbolj skrbelo?**

Malo negotovosti je bilo, ker sva šla v tujo državo, nisva nikogar in ničesar poznala in nisva mogla vedeti kaj naju čaka, kako se bova znašla v tako velikem sistemu.

Med postopkom ni bilo večjih težav. Malo naju je skrbelo, če bi nama prikrili kake zdravstvene težave pri otroku.

#### **6. So se tekom postopka posvojitve pojavili dvomi?**

- a. Kakšna pa so bila vaša občutenja, čustva tekom samega procesa in po zaključku le-tega? Je kakšna razlika med predstavami, ki ste jih imeli o posvojitvi in med tem kaj ste dejansko doživeli med samim postopkom?**

Verjetno sva bila v prednosti, ker sva imela sveže in tekoče informacije od prijateljev. Poleg tega sva imela tam dosti časa (fantka sva obiskovala vsak dan za dve do tri ure) in sva se o vseh stvareh in dilemah sproti pogovorila.

#### **7. Kako ste se lotili reševanja teh težav/stisk? Vam je kdo pomagal?**

Z odvetnico v Moskvi sva bila v vsakdanjem kontaktu, na vsako najino vprašanje se je takoj odzvala, nikoli naju ni pustila v negotovosti.

#### **8. Ste imeli kakšne želje/zahteve glede otroka (spol, starost, etnična pripadnost)?**

Glede tega nama je bilo vseeno.

#### **9. Koliko časa ste čakali na otroka, predno ste ga lahko odpeljali domov?**

Vso potrebno dokumentacijo sva začela zbirati novembra, v Rusijo sva jo poslala po štirih mesecih, marca. Prvič sva dečka spoznala nato maja, domov smo prišli konec julija. Vse skupaj je trajalo devet mesecev.



### **10. Kdaj ste se prvič srečali z otrokom in kje? Koliko je bil star?**

Prvič smo se srečali maja, socialna delavka iz njihovega družinskega urada naju je peljala v sirotišnico. Star je bil 13 mesecev, ravno je shodil.

### **11. Ste dobili kakšne informacije o otroku/ o njegovih bioloških starših?**

Pred tem so naju na tem uradu seznanili z osnovnimi podatki o otroku in naju vprašali, če ga želiva spoznati. O bioloških starših sva dobila skope podatke, da je mama iz Moskve in oče neznan. Pustila ga je v porodnišnici in podpisala, da gre otrok v mednarodno posvojitve. Prav tako so morali dati soglasje za to njeni najožji svojci.

### **12. Za kakšen tip posvojitve ste se odločili? Zaprti/odprti? Zakaj?**

- a. Kdaj in kako ste otroku povedali, da je posvojen?**
- b. Kako je sprejel? Ima kakšno željo, da bi videl svoje biološke starše, rojstni kraj?**
- c. Kaj vas je pri tem najbolj skrbelo?**

S fantkom od vsega začetka govorimo o tem, da je posvojen, seveda v skladu z njegovim razvojnim dojemanjem.

Star je 8 let. Ve, da je z njim drugače, vpraša kdo je njega rodil. Nimava občutka, da ima zaradi tega težave. Imamo se zelo radi.

Včasih razmišljam o tem, kako se bo odzival v puberteti.

### **13. Kako na vas gleda okolica (sosedje, prijatelji, sodelavci) zaradi posvojitve?**

#### **Kakšne so bile reakcije iz okolja na vašo odločitev, da boste posvojili otroka?**

- a. Ima otrok težave v šoli ali pa na osebnostni ravni zaradi posvojitve?**

Vedno sva naletela le na pozitivne odzive.

Težave ima s koncentracijo in včasih v kontaktih s sovrstniki, saj ima na govornem področju še nekaj zaostanka. Je izredno senzibilen otrok, na čustvenem in razvojnem področju se pozna, da je bil brez mamice tako pomembnih prvih 16 mesecev svojega življenja. Vendar je tudi velik borec. Hitro se »pobere«.

### **14. Se je morda odnos z vašim partnerjem spremenil tekom samega postopka posvojitve, če bi lahko primerjali vaš odnos pred posvojitvijo in danes?**

- a. Kakšen pa je vajin odnos z otrokom?**

Nobene spremembe. Sva zelo povezana in delujeva usklajeno.

Imamo se zelo radi. Trudimo se, da ves prosti čas preživimo skupaj, veliko smo v naravi, družimo se s prijatelji. Ker je edinec, sva pozorna na to, da ima dosti kontaktov s sovrstniki.

**15. Je po vašem mnenju kakšna razlika v odnosu ker imate socialnega otroka in ne biološkega?**

Za naju ni nobene razlike.

**16. Kaj vam je najbolj ostalo v spominu?**

Ne morem izpostaviti kaj najbolj, saj so prav vsi trenutki posvajanja globoko vtisnjeni v spomin. Morda bi izpostavila naše prvo srečanje v sirotišnici, ko je prikorakal v sobo, kjer sva ga čakala in je začel jokati. On od strahu, midva pa od sreče.

**Priloga E: POGOVOR S SOCIALNO DELAVKO (S.D.)**

**1. Koliko časa se že ukvarjate s področjem posvojitve?**

Krajši čas, posvojitve niso moje področje. V preteklosti sem se z njimi ukvarjala, ko je prišlo do enih sprememb pri nas na CSD Krško.

**2. Kakšno je po vašem mnenju splošno stanje posvojitve v Sloveniji?**

Na eni strani, kar se tiče vidika otrok, je super pokazatelj, da se na socialnem delu dela več na preventivi. Razgledanost mladih mamic je večje, kar pomeni da je zelo malo otrok, ki so na voljo za posvojitve. Torej je povpraševanje večje od ponudbe, kar je v smislu otrok dobro. Torej, da se jih rodi čim manj »nezaželenih«.

Kar pa se tiče rejništva in posvojitve, sta to dve čisto ločeni zadevi. Če se naprimer v družini ugotovi, da gre za zanemarjanje otrok, CSD in druge institucije delajo za pomoč družini v prvi vrsti. Mora biti že zelo hudo, da pride od odvzema otroka in gre v rejništvo. To je kratkotrajni ukrep – gre namreč za čas, dokler se ne ugotovi kako naprej, dela se s starši, da se lahko otrok vrne nazaj. Da gre otrok iz rejništva v posvojitve je prej izjema kot pravilo, ker je najhujši poseg v družino, če pride do odvzema roditeljskih pravic.

**3. Kako so strokovni delavci po vašem mnenju usposobljeni?**

- a. Se v Sloveniji veliko dela na tem področju (izobraževanja/seminarji)?
- b. Katere so pomembne veščine, ki jih strokovni delavec na tem področju potrebuje?

Strokovni delavci so po mojem mnenju zelo usposobljeni. Pri posvojitvah gre za čisto druge oblike dela kot pa na centru. Srečujejo se sparim, ki se čutijo čustveno prikrajšane. Zato morajo iti čez ogromno procedur.

Kar se tiče izobraževanja in raznih seminarjev pa se po mojem mnenju čuti nek primanjkljaj. Veliko bi bilo treba narediti še na tem področju. Več odpiranja in evropskega povezovanja bi moralo biti v sklopu dela na posvojitvah.

Veščine, ki so pomembne na tem področju so predvsem prava mira empatije, senzibilni in pravo mero čutenja, ki jo mora imeti strokovni delavec, saj gre za zelo občutljivo področje.

#### **4. Imate kakšno željo, da bi se kaj spremenilo na tem področju pri nas?**

Treba bi bilo v prvi vrsti spremeniti Slovensko zakonodajo. Predvsem bi jo bilo treba razširiti, da se omogoča posvajanje na svetovni ravni. Večja odprtost bi morala biti tudi ko se pogovarjamo o posvojitvah v istospolnih družinah ali pa pri samskih ženskah/moških.

Drugače pa imamo tudi centralni register posvojitev v Sloveniji in tudi centri si pomagajo med seboj. Po mojem na splošno gledano imamo sistem dobro narejen, glede nato da smo mala država.

#### **5. S kakšnimi prošnjami/zahtevami se na vas obrnejo osebe, ki bi želele posvojiti otroka?**

##### **a. Ali po vašem mnenju vpliva spol otroka na posvojitve?**

Torej imamo enoten seznam parov v centralnem registru. Tu se zbirajo vloge, ki jih pošljejo osebe, ki bi želele posvojiti otroka. Najpogostejše želje, če lahko tako rečemo, ki jih pari navajajo so predvsem, da bi bil otrok čim mlajši in zdrav. Kar pa se tiče spola so prej izjeme.

#### **6. Se po končanem postopku starši, ki so posvojili otroka ali pa starši, ki so otroka dali v posvojitev, obrnejo na vas?**

Večina se jih obrne in prihaja na srečanja, zelo lepo sodelujejo in organizirajo letno vsaj eno obisk na domu. Na splošno je torej sodelovanje med pari, ki so posvojili in centrom zelo dobro. Medtem ko pa osebe, predvsem ženske, ki so dale otroka v posvojitev s centrom ne sodelujejo oziroma se k nam vračajo v bistveno manjšem procentu.

#### **7. Ali pari, ki želijo posvojiti otroka pridejo k vam pripravljeni, s potrebnimi informacijami in znanjem ali le-te dobijo od vas?**

V večini je načeloma parom popolnoma jasno kaj želijo. Včasih so malo presenečeni, ker je toliko dodatnih del na terenu, ki jih izvajajo strokovni delavci (od obiskov na domu, službi, družini..), presenečeni so nad tem, kaj vse potrebujejo vedeti socialne delavke (pri dveh parih je prevladala urejenost hiše, da so dobili otroka). Na srečanja pride tudi psiholog, delajo se tako psihološke, sociološke in pedagoške raziskave parov.

### **8. Kakšen tip posvojitve svetujete staršem? Odprti ali zaprti tip in zakaj?**

Vsekakor odprti. Otroku je treba na primeren način njegovi starosti povedati da je posvojen in te pogovore starosti primerno tudi v nadaljevanju razvijati. Seveda se lahko obrnejo tudi na nas, kjer po navadi priporočamo, da se naredi knjižica o posvojitvi in pri majhni starosti posvojitev predstaviti preko zgodbe. S posvojitvijo je treba živeti in je ne skrivati. To dejstvo je pomembno pri oblikovanju otrokove identitete.

Obstajajo pa tudi izjeme, ko se stroka zaradi ostalih faktorjev odloči da je bolj primeren zaprti tip.

### **9. Ali imate prakso, da staršem, ki so posvojili otroka posredujete informacije o otrokovih bioloških starših? Kaj pa biološkim staršem informacije o socialnih starših in otroku?**

Staršem se pove podatke o bioloških starših. Drugače je pri bioloških starših, ki v večini primerov ne želijo nobenih podatkov, ne o otroku ne o socialnih starših. Drugače če je želja se podatki lahko dobijo na CSD.

### **10. Ste se tekom vašega dela srečali s kakšnimi posebnostmi?**

Vsaka zgodba je posebna. Ko sem bila na posvojitvah sem imela primer, kar kaže kako majhna je Slovenija. Šlo je za žensko iz naše občine, ki je najprej dala v posvojitev sina takoj po rojstvu. Posvojen je bil v Novomeško občino. Kasneje je rodila še hčerko, ki jo je obdržala. Zaradi groznih razmer v tej družini smo se odločili za odvzem starševskih pravic, ter punčko dali v posvojitev na gorenjsko. Punčka je bila v mali šoli. Po nekem spletu okoliščin, je ta družina iz Gorenjske podedovala vikend v okolici Novega mesta, tako da so bili sosedje od dekličinega brata. Otroka nista vedela, da sta brat in sestra. Začela sta se družiti in postala zelo dobra prijateljca. Dečkovi starši so se začeli zanimati in izvedeli da sta v sorodu. Takoj so se obrnili na CSD v Novem mestu in prišli do enakih podatkov. Tako smo z sodelovanjem CSD zadevo predstavili otrokom in staršem. Obstajala je namreč bojazen, da se otroka ne bi zaljubila.

Če zaključim: Je vsaka zgodba edinstvena in neponovljiva.